<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૦૪૩/૨૦૨૧

ઈન

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૮૮૩/૨૦૨૧

વિથ

સિવિલ એપ્લિકેશન (સ્ટે માટે) નં. ૧/૨૦૨૧

ઈન

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૦૪૩/૨૦૨૧

વિથ

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૦૪૭/૨૦૨૧

ઈન

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૫૦૮/૨૦૨૧

વિથ

સિવિલ એપ્લિકેશન (સ્ટે માટે) નં. ૧/૨૦૨૧

ઈન

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૦૪૭/૨૦૨૧

ઈન

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૫૦૮/૨૦૨૧

==

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી નીરલ આર. મહેતા

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા

૧	**શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?**	**હા**
૩	**શું માનનીય ન્યાયમૂર્તીઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?**	**ના**
૪	**શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?**	**ના**

==

મોના જીગ્નેશ આચાર્ય ...અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

બેંક ઓફ ઈન્ડિયા ...સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફે વકીલ શ્રી શિવમ ડી. પરીખ (૯૪૭૭)

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફે વકીલ શ્રી શિવાંગ પી. જાની (૮૨૮૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે વકીલ શ્રી કુલદીપ કે. અડેસરા (૯૨૨૨)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે વકીલ શ્રી કે.એમ. પરીખ (૫૭૫)

==

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી નીરલ આર. મહેતા

તારીખ: ૨૩/૧૨/૨૦૨૧

કોમન મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે.બી. પારડીવાલા દ્વારા)

૧. બંને સંબંધિત અપીલોમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ એકબીજા સાથે જોડાયેલા હોવાથી અને પક્ષકારો પણ સમાન હોવાથી, તેઓને સુનાવણી માટે સાથે લેવામાં આવ્યા હતા અને આ કોમન ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨. અનુકૂળતા ખાતર, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૦૪૭/૨૦૨૧ ને મુખ્ય મેટર તરીકે ગણવામાં આવે છે.

૩. લેટર્સ પેટન્ટના ક્લોઝ ૧૫ હેઠળની આ અપીલ રિટ–અરજીના અસફળ રિટ–અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે અને તે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૫૦૮/૨૦૨૦ માં તારીખ ૨૦.૦૭.૨૦૨૧ ના રોજ આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમ સામે કરવામાં આવેલ છે, જેના દ્વારા, વિદ્વાન સિંગલ જજે રિટ–અરજી ગ્રાહ્ય રાખવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને તેને કાઢી નાખી હતી.

૪. હાલની અપીલ દાખલ કરવાના સંજોગો ઉભા કરતી ટૂંકી હકીકતોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય;

૪.૧ અહીંના અપીલકર્તાએ (મૂળ રિટ–અરજદાર) સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૫૦૮/૨૦૨૧ દાખલ કરી હતી, જેમાં નીચેની રાહતો માંગવામાં આવી હતી;

> "(એ) મહેરબાની કરશો તારીખ ૦૮.૦૫.૨૦૧૭ નો ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટ, તારીખ ૨૧.૦૧.૨૦૨૦ ની જેએલએમ મિટિંગની મિનિટ્સ અને અન્ય રેકોર્ડ્સ અને કાર્યવાહી મંગાવવા જેના આધારે મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડનું ખાતું ફ્રોડ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું છે અને તે તપાસ્યા પછી, મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સની કાર્યવાહી જાહેર કરવાની સામાવાળા

બેંકની કાર્યવાહીને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા મહેરબાની કરશો;

(બી) મહેરબાની કરશો મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવાના અનુસંધાનમાં સામાવાળા બેંક દ્વારા અરજદાર સામે લેવામાં આવેલી તમામ અનુગામી કાર્યવાહીને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા મહેરબાની કરશો;

(સી) પિટિશનની પેન્ડન્સી અને આખરી નિકાલ દરમિયાન, મહેરબાની કરશો મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે જાહેર કરવાની સામાવાળા બેંકની કાર્યવાહીના અમલ અને કામગીરી અને તે સંબંધિત તમામ અનુગામી કાર્યવાહીઓ પર સ્ટે આપવા મહેરબાની કરશો;

(ડી) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને વ્યાજબી જણાય તેવી અન્ય અને વધુ કોઈ પણ રાહત મંજૂર કરવામાં આવે;

(ઇ) આ પિટિશનનો ખર્ચ પૂરો પાડવા."

૪.૨ રેકોર્ડ પરની સામગ્રી પરથી એવું જણાય છે કે અહીંના અપીલકર્તા મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના નામે ચાલતી કંપનીના ડાયરેક્ટરોમાંના એક છે. સદર કંપની વર્ષ ૧૯૯૨ માં સ્થાપવામાં આવી હતી. કંપનીએ સમય જતાં વિવિધ નાણાકીય સંસ્થાઓ પાસેથી લોન સુવિધાઓ મેળવી હતી.

૪.૩ સામાવાળા બેંકના વૈધાનિક ઓડિટરે, આકારણી વર્ષ ૨૦૧૪–૧૫ માટે ઓડિટ કરતી વખતે, તારીખ ૧૮.૦૬.૨૦૧૫ નો રિપોર્ટ રજૂ કર્યો, જેમાં કંપનીના ખાતાઓમાં કેટલીક ગેરરીતિઓનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે કંપનીના બેંક ખાતાઓમાં ગોળ–ગોળ ફેરવીને કરવામાં આવેલી લેવડદેવડ હતી જેની વાસ્તવિકતા અંગે શંકા ઊભી થઈ હતી અને બીજું એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે કંપની દ્વારા કેટલાક પક્ષકારોના નામે અનુકૂળ એલસી જારી કરવામાં આવી હતી જેને વટાવીને કંપનીને પરત કરવામાં આવી હતી.

૪.૪ અપીલકર્તાનો કેસ એવો છે કે સાંભળવાની કોઈ તક આપ્યા વિના, સામાવાળા–બેંકે મેસર્સ આર.આર. એન્ડ કંપની, અમદાવાદ મારફતે કંપનીના ધિરાણ ખાતામાં વિશેષ ઓડિટ હાથ ધર્યું. સામાવાળા બેંક દ્વારા નિયુક્ત વિશેષ ઓડિટરે કંપની પાસેથી કેટલીક માહિતી મંગાવી જે યોગ્ય રીતે પૂરી પાડવામાં આવી. જેના આધારે વિશેષ ઓડિટરે તારીખ ૧૦.૦૮.૨૦૧૫ ના રોજ પોતાનો રિપોર્ટ રજૂ કર્યો.

૪.૫ વિશેષ ઓડિટના રિપોર્ટના આધારે, સામાવાળા–બેંકે ૩૦.૦૯.૨૦૧૫ ના રોજ કંપનીના ખાતાને નોન–પર્ફોર્મિંગ એસેટ (એનપીએ) તરીકે જાહેર કર્યું.

૪.૬ ૧૩.૦૧.૨૦૧૬ ના રોજ, ૫મી જોઈન્ટ લેન્ડર્સ મિટિંગ (જેએલએમ) દરમિયાન કન્સોર્ટિયમના તમામ સભ્યોએ સર્વસંમતિથી નિર્ણય લીધો કે જ્યાં સુધી ફોરેન્સિક ઓડિટ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી માત્ર વિશેષ ઓડિટ રિપોર્ટમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોના આધારે કંપનીની કામગીરીને ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવી જોઈએ નહીં. ૦૬.૦૪.૨૦૧૬ ના રોજ યોજાયેલી ૮મી જેએલએમ દરમિયાન પણ, સામાવાળા–બેંક સહિતના તમામ ધિરાણકર્તાઓએ પુષ્ટિ કરી કે ન તો કંપનીના ખાતાને રેડ ફ્લેગ કરવામાં આવ્યું હતું કે ન તો કંપનીને ઈરાદાપૂર્વક ડિફોલ્ટ કરનાર (વિલફુલ ડિફોલ્ટર) તરીકે જાહેર કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, ૦૫.૦૭.૨૦૧૬ ના રોજ, સામાવાળા–બેંક દ્વારા કંપનીના ખાતાને રેડ ફ્લેગ કરવામાં આવ્યું. બાદમાં, ૨૭.૧૦.૨૦૧૬ ના રોજ, ૦૧.૦૪.૨૦૧૫ અને ૩૧.૦૩.૨૦૧૬ વચ્ચેના સમયગાળા માટે કંપનીનું ફોરેન્સિક ઓડિટ કરવા માટે ફોરેન્સિક ઓડિટર મેસર્સ સત્યપ્રકાશ મંગલ એન્ડ કંપની, નવી દિલ્હીની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

૪.૭ ફોરેન્સિક ઓડિટર મેસર્સ સત્યપ્રકાશ મંગલ એન્ડ કંપની, નવી દિલ્હીએ ૦૮.૦૫.૨૦૧૭ ના રોજ પોતાનો રિપોર્ટ રજૂ કર્યો. અપીલકર્તાનો કેસ એવો છે કે જોકે બેંક દ્વારા તેને આવો રિપોર્ટ પૂરો પાડવામાં આવ્યો ન હતો, છતાં તેને જાણવા મળ્યું કે ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટમાં નીચેની બાબતો હતી;

"(એ) કંપની દ્વારા અન્ય બેંકો મારફતે મોટી લેવડદેવડનું રૂટીંગ, એક જ દિવસે મોટી રકમ જમા અને ઉધાર થવી, તે જ પક્ષકારો / સિસ્ટર કન્સર્ન / સંબંધિત પક્ષકારો મારફતે ખરીદી અને વેચાણનો મોટો હિસ્સો.

(બી) કંપનીએ કન્સોર્ટિયમ મેમ્બર બેંકોની બહાર લગભગ છ બેંક ખાતા જાળવ્યા અને ઓપરેટ કર્યા. (સી) કંપનીએ એવા પક્ષકારો સાથે વેચાણનો વ્યવહાર કર્યો જે ખાદ્ય તેલના વેપાર અને ઉત્પાદનની પ્રવૃત્તિઓમાં નથી."

૪.૮ ૨૪.૦૮.૨૦૧૭ ના રોજ, ૧૭મી જેએલએમ દરમિયાન ધિરાણકર્તાઓ દ્વારા ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટ પર વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટના તારણો સાથે સર્વસંમતિથી સંમત થયા હતા કે જ્યાં સુધી એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું હતું કે ફંડનું કોઈ ડાયવર્ઝન થયું નથી. સામાવાળા–બેંકના ડેપ્યુટી જનરલ મેનેજરે પણ ધિરાણકર્તાઓને જાણ કરી હતી કે બેંકે અહેવાલ બંધ કરવા માટે એચઓ (HO) ને મેમોરેન્ડમ પહેલેથી જ સબમિટ કરી દીધું છે અને ખાતામાં રહેલા રેડ ફ્લેગિંગને હટાવી લેવામાં આવશે. મિટિંગની મિનિટ્સમાંથી સંબંધિત અંશો નીચે ટાંકવામાં આવ્યા છે:–

> "જેએલએમમાં કંપનીના ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટની પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી, બીઓબી (BOB) ના ડીજીએમ શ્રી એસ. રંગરાજને અહેવાલના અવલોકનો અંગે ચર્ચા કરી હતી, જેની ધિરાણકર્તાઓ વચ્ચે વધુ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને છેવટે ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટના તારણો સાથે આગળ વધવાનું સંમત થયા હતા. એએલસીબી (ALCB) ના ડીજીએમ શ્રી શ્રીવાસ્તવે ધિરાણકર્તાઓને સલાહ આપી છે કે બીઓઆઈ (BOI) એ અહેવાલ બંધ કરવા માટે એચઓને મેમોરેન્ડમ સબમિટ કર્યું છે. તેમણે એવી પણ સલાહ આપી છે કે રિપોર્ટ બંધ કર્યા પછી અને એચઓ પાસેથી પરવાનગી મેળવ્યા પછી ખાતામાં રહેલો રેડ ફ્લેગ હટાવી લેવામાં આવી શકે છે."

૪.૯ અપીલકર્તાનો કેસ એવો છે કે આરબીઆઈ (કોમર્શિયલ બેંકો અને પસંદગીની નાણાકીય સંસ્થાઓ દ્વારા ફ્રોડ વર્ગીકરણ અને રિપોર્ટિંગ) નિર્દેશ, ૨૦૧૬ પ્રદાન કરે છે કે ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટમાં નોંધાયેલા તારણોના આધારે, ધિરાણકર્તાઓએ ખાતાને પંદર (૧૫) દિવસમાં ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવાનું રહેશે અને ખાતાને ફ્રોડ તરીકે રિપોર્ટ કર્યાના ત્રીસ (૩૦) દિવસમાં સામાવાળા–બેંકે

બેંક વતી સીબીઆઇમાં ફરિયાદ નોંધાવવી ફરજિયાત હતી. નિર્દેશોના સંબંધિત અંશો નીચે મુજબ છે;

"૮.૯.૫ જેએલએફ મિટિંગ દ્વારા ઓડિટને અધિકૃત કર્યાની તારીખથી વધુમાં વધુ ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં ફોરેન્સિક ઓડિટ પૂર્ણ કરવું આવશ્યક છે. ફોરેન્સિક ઓડિટ પૂર્ણ થયાના ૧૫ દિવસની અંદર, જેએલએફ ફરીથી એકત્ર થશે અને સર્વસંમતિથી અથવા ઉપર દર્શાવેલ બહુમતી નિયમ દ્વારા ખાતાની સ્થિતિ અંગે નિર્ણય લેશે. જો ખાતાને ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવે, તો તમામ બેંકોમાં આરએફએ સ્થિતિ બદલીને ફ્રોડ કરવામાં આવશે અને સદર નિર્ણયના એક સપ્તાહની અંદર આરબીઆઈ અને સીઆરઆઈએલસી પ્લેટફોર્મ પર રિપોર્ટ કરવામાં આવશે. આ ઉપરાંત, આરબીઆઈ રિપોર્ટિંગના ૩૦ દિવસની અંદર, ફોરેન્સિક ઓડિટ કરાવનાર/શરૂ કરનાર બેંકે કન્સોર્ટિયમ/એમબીએમાં સામેલ તમામ બેંકો વતી સીબીઆઇમાં ફરિયાદ નોંધાવવી જોઈએ. આ હેતુ માટે, જો ફોરેન્સિક ઓડિટ શરૂ કરનાર બેંક ખાનગી ક્ષેત્રની બેંક હોય, તો કન્સોર્ટિયમ/એમબીએમાં ખાતામાં

સૌથી વધુ એક્સપોઝર ધરાવતી પીએસયુ બેંક દ્વારા સીબીઆઈમાં ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવશે. જો કન્સોર્ટિયમ/એમબીએમાં કોઈ પીએસયુ બેંક ન હોય અથવા તે ખાનગી ક્ષેત્રની બેંક/વિદેશી બેંક દ્વારા માત્ર એક જ બેંક ધિરાણ કરતી હોય, તો ખાનગી બેંક/વિદેશી બેંક પ્રવર્તમાન સૂચનાઓ મુજબ પોલીસને રિપોર્ટ કરશે. આ પ્રથમ બેંક દ્વારા નોંધાવવામાં આવેલી ફરિયાદ ઉપરાંત હશે જેણે ફ્રોડ શોધી કાઢ્યું હતું અને કન્સોર્ટિયમ/એમબીએને જાણ કરી હતી.

૮.૯.૬ એ નોંધવું જોઈએ કે સમગ્ર કવાયત પૂર્ણ કરવા માટે ફાળવવામાં આવેલ કુલ સમય છ મહિનાનો છે, જે તારીખથી પ્રથમ સભ્ય બેંકે સીઆરઆઈએલસી પ્લેટફોર્મ પર ખાતાને આરએફએ અથવા ફ્રોડ તરીકે રિપોર્ટ કર્યો હોય."

૪.૧૦ જોકે, અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, કંપનીના ખાતાને ક્યારેય ફ્રોડ ખાતા તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું ન હતું અને, આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત આરબીઆઈ નિર્દેશો દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર બેંક દ્વારા સીબીઆઈમાં કોઈ ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી ન હતી.

૪.૧૧ અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, ગેરકાયદેસર, મનસ્વી અને જોહુકમીભર્યું ફોરેન્સિક ઓડિટ હાથ ધરવા બદલ બેંક સામે કોઈ કાનૂની પગલાં લેવાનું તેને યોગ્ય લાગ્યું ન હતું.

૪.૧૨ ૧૯.૧૨.૨૦૧૭ ના રોજ, એડજ્યુડિકેટિંગ ઓથોરિટીએ ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડ, ૨૦૧૬ ની કલમ ૭ હેઠળ કંપની સામે દાખલ કરવામાં આવેલી કંપની પિટિશન (આઈ.બી.) નં. ૧૩૫/૨૦૧૭ સ્વીકારી અને કંપની સામે કોર્પોરેટ ઈન્સોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયા શરૂ કરી. આવા સંજોગોમાં, ધિરાણકર્તાઓએ ૦૧.૦૪.૨૦૧૬ અને ૧૯.૧૨.૨૦૧૭ વચ્ચેના સમયગાળા માટે કંપનીના ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટ માટે મેસર્સ આર.એસ. પટેલ એન્ડ કંપનીની નિમણૂક કરી. ફોરેન્સિક ઓડિટરે પોતાનો રિપોર્ટ રજૂ કર્યો અને ૨૩.૦૮.૨૦૧૮ ના રોજ ૫મી સીઓસી (CoC) મિટિંગ અને ૨૯.૦૮.૨૦૧૮ ના રોજ યોજાયેલી ૬ઠ્ઠી સીઓસી મિટિંગ દરમિયાન સમાન ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. આ મિટિંગ્સ દરમિયાન, સીઓસીનો ભાગ એવા ધિરાણકર્તાઓએ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે કોઈ પ્રેફરન્શિયલ, અંડરવેલ્યુડ, ફ્રોડલન્ટ અથવા એક્સટોર્શનેટ વ્યવહારો જોવા મળ્યા નથી. આવા તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલે બે વર્ષ સુધી ચાલેલી સમગ્ર કોર્પોરેટ ઈન્સોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયા દરમિયાન ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડ, ૨૦૧૬ ની અનુક્રમે કલમો ૪૩, ૪૫, ૪૯, ૫૦ અથવા ૬૬ હેઠળ કોઈ અરજી દાખલ કરવાનું યોગ્ય માન્યું ન હતું. ત્યારબાદ, કંપની પિટિશન (આઈ.બી.) નં. ૧૩૫/૨૦૧૭ માં

એમ.એ. નં. ૧૭/૨૦૧૮ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૯ ના હુકમ દ્વારા, એડજ્યુડિકેટિંગ ઓથોરિટીએ કંપનીના લિક્વિડેશનનો હુકમ કર્યો.

૪.૧૩ એવું જણાય છે કે બેંકે કથિત ફ્રોડ માટે કંપની અને કંપનીના ડાયરેક્ટરોમાંના એક તરીકે અહીંના અપીલકર્તા સામે યોગ્ય પગલાં લેવા સીબીઆઈને તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૨૧ નો પત્ર સંબોધ્યો હતો.

૪.૧૪ ઉપર ઉલ્લેખિત બેંકના તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૨૧ ના પત્રના આધારે, ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૪૨૦ સાથે વાંચતાં કલમ ૧૨૦બી અને પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટની કલમ ૧૩(૧૦)(ડી) સાથે વાંચતાં કલમ ૧૩(૨) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે અહીંના અપીલકર્તા સામે ફર્સ્ટ ઈન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ દાખલ કરવામાં આવ્યો.

૪.૧૫ જેમ કંપનીના ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું હતું, અપીલકર્તા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૫૦૮/૨૦૨૧ દાખલ કરીને આ કોર્ટ સમક્ષ આવ્યા હતા.

૪.૧૬ વિદ્ધાન સિંગલ જજે રિટ–અરજી ગ્રાહ્ય રાખવાનો ઇનકાર મુખ્યત્વે બે આધાર પર કર્યો હતો; (i) કે અપીલકર્તા ઉપર ઉલ્લેખિત કથિત ગુનાઓ માટે સીબીઆઈ દ્ધારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસને અવરોધવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા અને (ii) ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે વર્ગીકૃત કરતા પહેલા અપીલકર્તાને સાંભળવાની કોઈ તક આપવા માટે બેંક કાયદામાં બંધાયેલી ન હતી.

૪.૧૭ અમે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં સમાવિષ્ટ વિદ્વાન સિંગલ જજના સંબંધિત અવલોકનો નીચે ટાંકીએ છીએ;

"૪. અરજદાર તરફથી કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું જણાય છે કે અરજદારે સીબીઆઈ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરવાની સામાવાળા–બેંકની કાર્યવાહીને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા માટે રાહત માંગી છે પરંતુ સામાવાળા–બેંકે ૨૧મી મે, ૨૦૨૧ ના રોજ સીબીઆઈ સમક્ષ નોંધાવેલ ફરિયાદમાં વિગતવાર વર્ણવ્યું છે કે કંપની અને તેના ડાયરેક્ટરોએ કેવી રીતે રૂ. ૬૭૮.૯૩ કરોડની ઈન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૪૨૦ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ નીચે મુજબ આચર્યા છે:

"૧૨. ખાતું એનપીએ થયા પછી, આરબીઆઈની માર્ગદર્શિકા મુજબ, સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા સ્ટાફની જવાબદારીના પાસાની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને ૧૩.૦૫.૨૦૧૬ ના રોજ બંધ કરવામાં આવી હતી. ફ્રોડ જાહેર થયા પછી, નવી તકેદારી તપાસ હાથ ધરવામાં આવી રહી છે, જો તપાસમાં કોઈ સ્ટાફની જવાબદારી બહાર આવશે, તો નિયમો મુજબ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવશે, જો કે, સદર કંપની દ્વારા આચરવામાં આવેલા ફ્રોડમાં અજાણ્યા જાહેર સેવકની સંડોવણીની તપાસ સીબીઆઈ દ્વારા કરવામાં આવી શકે છે.

૧૩. કન્સોર્ટિયમ મેમ્બર બેંકો તરફથી એફઆઈઆર નોંધાવવા માટેનો આદેશ: ૨૧.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ ફ્રોડ 'મોનિટરિંગ ગ્રુપ' દ્વારા ખાતાને ફ્રોડ કેટેગરી હેઠળ વર્ગીકૃત કર્યા બાદ, ૨૧.૦૧.૨૦૨૦ ના રોજ જોઈન્ટ લેન્ડર્સ મીટિંગ (જેએલએમ) બોલાવવામાં આવી હતી. મિટિંગમાં નવ સભ્ય બેંકો/એઆરસીઓએ હાજરી આપી હતી જે બેંક ઓફ ઇન્ડિયાને ગૃહ મંત્રાલય, (ફોરેનર્સ ડિવિઝન), ભારત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૧૨.૧૦.૨૦૧૮ ના ઓએમ નં. ૨૫૦૧૬/૧૦/૨૦૧૭ મુજબ સીબીઆઈમાં સંયુક્ત એફઆઈઆર નોંધાવવા સક્ષમ બનાવવા સભ્ય બેંકો પાસેથી આદેશ માંગવા માટે યોજાઈ હતી. મિટિંગમાં, હાજર તમામ સભ્ય બેંકોએ પુષ્ટિ કરી છે કે તેઓ પાસે મૂળ મંજૂર થયેલી દરખાસ્તો છે અને લીડ બેંક પાસે કન્સોર્ટિયમ વ્યવસ્થાના સુરક્ષા દસ્તાવેજો છે અને સદર દરખાસ્તો અને દસ્તાવેજો પીએનબી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ સર્વિસીસ લિમિટેડ, ૮મો માળ, ગુજરાત ભવન, એમ.જે. લાઇબ્રેરી સામે, એલિસબ્રિજ, અમદાવાદ૩૮૦૦૦૬ ની સલામત કસ્ટડીમાં છે.

૧૪. ઉપર ફકરા ૭ થી ૧૦ માં વર્ણવ્યા મુજબ, સદર ઉધાર લેનાર કંપની, તેના ડાયરેક્ટરો, અજાણ્યા જાહેર સેવકો અને અન્યોએ, પોતાના માટે ગેરકાયદેસર લાભ મેળવવા માટે ધિરાણ કરતી બેંકોને ગેરકાયદેસર નુકસાન પહોંચાડવાના અપ્રમાણિક ઈરાદા સાથે,

૨૦૧૪ થી ૨૦૧૭ ના સમયગાળા દરમિયાન કન્સોર્ટિયમ બેંકો સાથે 'છેતરપિંડી (આઈપીસી ની કલમ ૪૨૦) નું કૃત્ય આચર્યું છે અને તેનાથી કન્સોર્ટિયમ બેંકોને રૂ. ૬૭૮.૯૩ કરોડનું નુકસાન થયું છે. તમારી ઓફિસ દ્વારા સઘન તપાસ કરવાથી ઉપરોક્ત ગોળ–ગોળ ફેરવીને કરવામાં આવેલી લેવડદેવડ અને તેમાં રહેલા ગુનાહિત કાવતરા વિશે સંપૂર્ણ વિગતો બહાર આવશે. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ, સ્ટેચ્યુટરી ઓડિટર્સ, સ્ટોક ઓડિટર્સ અને પેનલમાં સામેલ વેલ્યુઅર્સ વગેરેની ભૂમિકાઓ પણ તપાસવામાં આવી શકે છે.

૧૫. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે તમને વિનંતી કરીએ છીએ કે બેંકની ફરિયાદને નિયમિત કેસ તરીકે નોંધવામાં આવે, અને ઉપરોક્ત મેસર્સ વીઓએફએલ (VOFL), તેના સદર ડાયરેક્ટરો, અજાણ્યા જાહેર સેવકો અને અન્યોએ કરેલા ગુના માટે તેમની સામે કાયદા અનુસાર યોગ્ય ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરીને તેમને પકડવા માટે બાબતની તપાસ કરો. મહેરબાની કરીને એફઆઈઆરની એક નકલ અમને પૂરી પાડવી."

૫. વિવાદિત ન હોય તેવી હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતાં, ૨૧.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ બેંકના ફ્રોડ મોનિટરિંગ ગ્રુપ દ્વારા ખાતાને ફ્રોડ કેટેગરીમાં વર્ગીકૃત કર્યા પછી, ૨૧.૦૧.૨૦૨૦ ના રોજ જોઈન્ટ લેન્ડર્સ મીટિંગ બોલાવવામાં આવી હતી. મિટિંગમાં બેંક/એઆરસીના નવ સભ્યોએ

હાજરી આપી હતી જે બેંક ઓફ ઈન્ડિયાને ગૃહ મંત્રાલય (ફોરેન્સર્સ ડિવિઝન), ભારત સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ તારીખ ૧૨.૧૦.૨૦૧૮ ના ઓએમ મુજબ સીબીઆઈમાં સંયુક્ત એફઆઈઆર નોંધાવવા સક્ષમ બનાવવા સભ્ય બેંકો પાસેથી આદેશ માંગવા માટે યોજાઈ હતી અને તે મુજબ, કંપની અને તેના ડાયરેક્ટરો સામે ૨૦૧૪ થી ૨૦૧૭ ના સમયગાળા દરમિયાન કન્સોર્ટિયમ બેંકો સાથે છેતરપિંડી કરવા બદલ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૬. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું જણાય છે કે અરજદારે આ પિટિશન દાખલ કરીને ૩૦મી મે, ૨૦૨૧ ના રોજ નોંધાયેલી એફઆઈઆરના આધારે સીબીઆઈ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવનાર તપાસમાં દખલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

૭. સામાવાળા–બેંક ઓફ ઈન્ડિયા જે એક લીડ બેંક છે તેણે તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૨૧ ના પત્રના ફકરા નં. ૭ થી ૧૦ માં કંપનીની છેતરપિંડીવાળી કાર્યવાહીનું વર્ણન કર્યું છે. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન સિનિયર વકીલનો એવો પ્રયાસ કે સામાવાળા–બેંકે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યું નથી તે આ તબક્કે ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં, ખાસ કરીને ત્યારે કે જ્યારે સામાવાળા–બેંકે ત્રણ ઓડિટ રિપોર્ટ્સ પર વિચાર કર્યા પછી ફરિયાદ નોંધાવી છે અને તેથી તે તપાસ એજન્સી

પર નિર્ભર છે કે તે નિષ્કર્ષ પર આવે કે બાબતમાં વધુ કોઈ કાર્યવાહી કરવાની જરૂર છે કે નહીં.

૮. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા રાજેશ અગ્રવાલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં તેલંગાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે જેના પર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પહેલેથી જ સ્ટે આપવામાં આવ્યો છે તેમજ સુરાના ડેવલપર્સ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટનો ચુકાદો અને હેમ સિંહ ભડાણા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટનો ચુકાદો જ્યારે ફરિયાદ પહેલેથી જ નોંધાઈ ચૂકી હોય અને સીબીઆઈ દ્વારા તપાસ ચાલુ હોય ત્યારે કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતા નથી. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું કથિત પાલન ન કરવાના મુદ્દાનો આ તબક્કે ઉપયોગ કરી શકાય નહીં કારણ કે સામાવાળા–બેંક દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદના આધારે એફઆઈઆરમાં કાર્યવાહી પહેલાથી જ પરિણમી છે. એ પણ વિવાદમાં નથી કે અરજદાર વર્ષ ૨૦૧૮ માં ખાતાને ફ્રોડ તરીકે જાહેર કરવા અંગે જાણકાર હતો જ્યારે સામાવાળા–બેંક દ્વારા ફોરેન્સિક ઓડિટરની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને ફોરેન્સિક ઓડિટના અહેવાલને અનુસરીને, જોઈન્ટ લેન્ડર્સ મિટિંગ્સ બોલાવવામાં આવી હતી જેમાં, અરજદાર તમામ મિટિંગ્સમાં

હાજર હતો અને તેથી, અરજદાર એવું કહી શકે નહીં કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું છે.

૯. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદાર આ પિટિશનમાં માંગ્યા મુજબ રાહત માટે હકદાર નથી. તેથી, પિટિશન ગુણદોષ વિનાની હોવાથી તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે અને તે મુજબ કાઢી નાખવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી."

૪.૧૮ વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમથી અસંતુષ્ટ, અપીલકર્તા (મૂળ રિટ–અરજદાર) વર્તમાન અપીલ સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

અપીલકર્તા તરફથી રજૂઆતો:–

૫. બંને અપીલોમાં અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી એસ.એન. સોપરકર, શ્રી પી.કે. જાની અને શ્રી નવીન પાહવાએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન સિંગલ જજે રિટ–અરજી નામંજૂર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. ત્રણેય વિદ્વાન સિનિયર વકીલની મુખ્ય દલીલ એ છે કે કથિત ગુનાઓ માટે કંપની અને તેના ડાયરેક્ટરો સામે સીબીઆઈ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલા ફોજદારી મુકદ્દમા સાથે આ મુકદ્દમાને કોઈ લેવાદેવા નથી. રિટ–અરજી દાખલ કરવી પડી તેનું કારણ એ છે કે ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે જાહેર કરવાનો નિર્ણય લેતા પહેલા કંપનીના કોઈ પણ ડાયરેક્ટરોને સાંભળવાની કોઈ તક

આપવામાં આવી ન હતી. ભારપૂર્વક એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે બેંક તરફથી આવી કાર્યવાહીના ગંભીર સિવિલ પરિણામો આવે છે અને, આવા સંજોગોમાં, બેંક પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હતી કે તે કંપની અને તેના ડાયરેક્ટરોને ખાતાને ફ્રોડયુલન્ટ એકાઉન્ટ અથવા ફ્રોડ એકાઉન્ટ તરીકે શા માટે જાહેર ન કરવું જોઈએ તે દર્શાવવા માટે ઓછામાં ઓછી નોટિસ જારી કરે. વિદ્વાન સિનિયર વકીલના જણાવ્યા મુજબ, જો આવી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હોત, તો એ દર્શાવતો યોગ્ય જવાબ દાખલ કરી શકાયો હોત કે આક્ષેપ મુજબ કોઈપણ રીતે કોઈ ગેરરીતિ અથવા અનિયમિતતા કરવામાં આવી નથી.

૬. અપીલકર્તા વતી રજૂ કરવામાં આવેલી બીજી દલીલ એ છે કે તમામ ડાયરેક્ટરોને ૨૦૨૧ માં જ આવી કાર્યવાહી વિશે જાણ થઈ હતી. એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે ૦૫.૦૭.૨૦૧૬ ના રોજ, ખાતાને રેડ ફ્લેગ કરવામાં આવ્યું હતું. ૨૧.૦૮.૨૦૧૮ ના રોજ, ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યું. ૦૧.૦૬.૨૦૨૧ ના રોજ, સીબીઆઈએ કંપનીના પરિસરમાં અને ડાયરેક્ટરોના રહેણાંક પરિસરમાં દરોડા પાડ્યા અને ૩૦.૦૫.૨૦૨૧ ના રોજ, ફર્સ્ટ ઈન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ નોંધવામાં આવ્યો. વધુમાં એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે ૦૯.૧૨.૨૦૧૭ થી સમગ્ર બોર્ડ ઓફ ડાયરેક્ટર્સને સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા.

૭. અમારું ધ્યાન પેપર–બુકના પૃષ્ઠ–૭૬ તરફ દોરવામાં આવ્યું હતું. પેપર–બુકના પૃષ્ઠ–૭૬ પર, ક્લોઝ ૮.૧૨ કે જે ફ્રોડ કરનાર લેનારાઓ માટે દંડાત્મક પગલાં પૂરા પાડે છે, તે જોડવામાં આવ્યો છે. તે નીચે મુજબ વંચાય છે;

"૮.૧૨ ફ્રોડ કરનાર લેનારાઓ માટે દંડાત્મક પગલાં:–

૮.૧૨.૧ સામાન્ય રીતે ઈરાદાપૂર્વક ડિફોલ્ટ કરનારને લાગુ પડતી દંડાત્મક જોગવાઈઓ, ફ્રોડ કરનાર લેનારા જેમાં તેઓ જેની સાથે સંકળાયેલા હોય તેવી કંપનીઓ દ્વારા બેંકિંગ સિસ્ટમમાંથી અથવા મૂડી બજારોમાંથી ભંડોળ એકત્ર કરવાની વાત હોય ત્યાં સુધી કંપનીના પ્રમોટર ડાયરેક્ટર(ઓ) અને અન્ય હોલ–ટાઈમ ડાયરેક્ટરોનો સમાવેશ થાય છે વગેરેને લાગુ પડશે. ખાસ કરીને, એવા લેનારાઓ કે જેમણે ડિફોલ્ટ કર્યું છે અને ખાતામાં ફ્રોડ પણ કર્યું છે તેમને ફ્રોડ કરેલી રકમની સંપૂર્ણ ચુકવણીની તારીખથી પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે શેડ્યૂલ કોમર્શિયલ બેંકો, ડેવલપમેન્ટ ફાઈનાન્શિયલ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ, સરકારી માલિકીની એનબીએફસી, ઈન્વેસ્ટમેન્ટ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ વગેરે પાસેથી બેંક ધિરાણ મેળવવાથી વંચિત રાખવામાં આવશે. આ સમયગાળા પછી, વ્યક્તિગત સંસ્થાઓએ આવા લેનારાને ધિરાણ આપવું કે નહીં તે નક્કી કરવાનું રહેશે. દંડાત્મક જોગવાઈઓ નોન–હોલ ટાઈમ ડાયરેક્ટરોને (જેમ કે

નોમિની ડાયરેક્ટર અને સ્વતંત્ર ડાયરેક્ટરો) ફક્ત તેમની કંપનીની નિર્ણાયક સાબિતીના આધારે ભાગ્યે જ કિસ્સાઓમાં લાગુ પડશે.

૮.૧૨.૨ આરએફએ અથવા ફ્રોડ એકાઉન્ટના કિસ્સામાં કોઈ રિસ્ટ્રક્ચરિંગ અથવા વધારાની સુવિધાઓ મંજૂર કરી શકાશે નહીં. જોકે, ફ્રોડ/ગેરરીતિના કિસ્સામાં જ્યાં હાલના પ્રમોટરોની જગ્યાએ નવા પ્રમોટરો મૂકવામાં આવે છે અને લેનાર કંપની અગાઉના પ્રમોટરો/મેનેજમેન્ટથી સંપૂર્ણપણે અલગ થઈ ગઈ છે, બેંકો અને જેએલએફ અગાઉના પ્રમોટરો/મેનેજમેન્ટ સામે ફોજદારી કાર્યવાહી ચાલુ રાખ્યા વિના, તેમની વ્યવહારિકતાના આધારે આવા ખાતાઓના રિસ્ટ્રક્ચરિંગ અંગે વિચાર કરી શકે છે.

૮.૧૨.૩ ફ્રોડ કરનાર લેનારને સંડોવતા કોઈ સમાધાન સેટલમેન્ટની મંજૂરી નથી સિવાય કે શરતો નિર્ધારિત કરે કે ફોજદારી ફરિયાદ ચાલુ રાખવામાં આવશે.

૮.૧૨.૪ ઉપરોક્ત લેનાર– ફ્રોડ કરનારાઓ ઉપરાંત, બિલ્ડરો, વેરહાઉસ/કોલ્ડ સ્ટૉરેજ માલિકો, મોટર વાહન/ટ્રેક્ટર ડીલરો, ટ્રાવેલ એજન્ટો વગેરે જેવા ત્રાહિત પક્ષકારો અને આર્કિટેક્ટ્સ, વેલ્યુઅર્સ, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ, વકીલો વગેરે જેવા વ્યાવસાયિકોને પણ જવાબદાર ઠેરવવામાં આવશે જો તેઓએ ધિરાણ મંજૂરી/વિતરણમાં

મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવી હોય અથવા ફ્રોડની તૈયારીમાં મદદ કરી હોય. બેંકોને ફ્રોડમાં સંડોવાયેલા આવા ત્રાહિત પક્ષકારોની વિગતો ઇન્ડિયન બેંક્સ એસોસિએશન (IBA) ને રિપોર્ટ કરવાની સલાહ આપવામાં આવે છે.

૮.૧૨.૫ આઇબીએ (IBA) ને રિપોર્ટ કરતા પહેલા, બેંકોએ સંબંધિત ત્રાહિત પક્ષકારોની સંડોવણી અંગે પોતાને સંતુષ્ટ કરવાના રહેશે અને તેમને સાંભળવાની તક પણ પૂરી પાડવી પડશે. આ સંદર્ભમાં, બેંકોએ સામાન્ય પ્રક્રિયાઓનું પાલન કરવું જોઈએ અને અનુસરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાઓની યોગ્ય રીતે નોંધ કરવી જોઈએ. આવી માહિતીના આધારે, આઇબીએ બદલામાં બેંકો વચ્ચે ફરતા કરવા માટે આવા ત્રાહિત પક્ષકારોની ચેતવણી યાદીઓ તૈયાર કરશે."

૮. વિદ્વાન સિનિયર વકીલના જણાવ્યા મુજબ, ઉપર ઉલ્લેખિત દંડાત્મક પગલાં ગંભીર સિવિલ પરિણામો લાવશે અને તેને ધ્યાનમાં રાખીને, બેંક દ્વારા કંપની તેમજ તેના ડાયરેક્ટરોને સાંભળવાની તક આપવી જોઈતી હતી.

૯. ઉપર જણાવેલ સંજોગોમાં, એવી અરજ કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે અને કંપનીના ડાયરેક્ટરોને સાંભળવાની કોઈ તક આપવામાં આવી નથી તે આધાર

પર ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે વર્ગીકૃત કરવાની બેંકની કાર્યવાહીને વખોડી કાઢવામાં આવે અને રદબાતલ કરવામાં આવે.

બેંક તરફથી રજૂઆતો:–

૧૦. બીજી તરફ, બેંક તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી કે.એમ. પરીખે બંને અપીલોનો સખત વિરોધ કર્યો છે. તેમણે સીધું જ આ કોર્ટનું ધ્યાન બેંક વતી દાખલ કરવામાં આવેલા એફિડેવિટ–ઇન–રિપ્લાયમાં કરવામાં આવેલી રજૂઆતો તરફ દોર્યું. તે નીચે મુજબ વંચાય છે;

"૨. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે સામાવાળા બેંકે મે, ૨૦૧૭ ના મહિનામાં હાથ ધરવામાં આવેલા ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટના આધારે ૨૧/૦૨/૨૦૧૮ ના રોજ મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ઓળખી કાઢ્યું અને રિપોર્ટ કર્યો.

૩. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે સામાવાળા બેંકે તેની ૧૨મી જેએલએમ મિટિંગમાં કંપનીનું ફોરેન્સિક ઓડિટ હાથ ધરવા માટે ફોરેન્સિક ઓડિટરની નિમણૂકનો નિર્ણય લીધો છે. ૧૨મી જેએલએમ મિટિંગની નકલ અપીલકર્તા દ્વારા હાલની અપીલમાં હાલની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલના પૃષ્ઠ નં. ૫૦ પર એનેક્ષર–એફ તરીકે જોડવામાં આવી છે.

૪. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને સામાવાળા બેંક દ્વારા ૨૧/૦૨/૨૦૧૮ ના રોજ ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું હતું અને ઓળખવામાં આવ્યું હતું. જોકે, અપીલકર્તાએ ૦૯/૦૭/૨૦૨૧ ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૮૮૩/૨૦૨૧ દાખલ કરીને મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાના ફ્રોડ તરીકેના વર્ગીકરણ અને ઓળખને પડકાર્યો છે એટલે કે મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડ સામે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ ની કલમ ૧૫૪ હેઠળ સામાવાળા બેંક દ્વારા તારીખ ૩૦/૦૫/૨૦૨૧ ના રોજ ફરિયાદ દાખલ કર્યા પછી. સદર ફર્સ્ટ ઈન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ તારીખ ૩૦/૦૫/૨૦૨૧ ની નકલ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ હાલની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલના પૃષ્ઠ નં. ૧૪૦ પર એનેક્ષર–એન તરીકે જોડવામાં આવી છે.

૫. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે કેસની ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગો પરથી સ્પષ્ટપણે એવું અર્થઘટન કરી શકાય છે કે અપીલકર્તાએ ૦૯/૦૭/૨૦૨૧ પહેલા એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૮૮૩/૨૦૨૧ દાખલ કરવાની તારીખ પહેલા મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવા અને ઓળખવા માટે વર્ષ ૨૦૧૮ માં સામાવાળા બેંક

દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીને પડકારી નથી. હવેથી, સામાવાળા બેંકે ૩૦/૦૫/૨૦૨૧ ના રોજ મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડ સામે ફરિયાદ દાખલ કર્યા પછી જ, અપીલકર્તાએ સામાવાળા બેંકની કાર્યવાહીને પડકારી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે છેલ્લા ત્રણ વર્ષથી અપીલકર્તાઓએ મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ઓળખવાના સામાવાળા બેંકના નિર્ણય પર સંપૂર્ણ મૌન જાળવી રાખ્યું છે. હવેથી, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૮૮૩/૨૦૨૧ દાખલ કરીને અને ત્યારબાદ હાલની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ દાખલ કરીને, અપીલકર્તા એક રીતે સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી તપાસમાં દખલગીરીની માંગ કરી રહ્યા છે.

૬. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે સામાવાળા બેંકે તારીખ ૦૮/૦૫/૨૦૧૭ ના ફોરેન્સિક ઓડિટ રિપોર્ટના આધારે મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ઓળખી કાઢ્યું છે. આરબીઆઈની માર્ગદર્શિકા મુજબ ફોરેન્સિક ઓડિટરની નિમણૂક માટે અથવા મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે જાહેર કરવા અથવા ઓળખવા માટે કંપની અથવા તેના ડાયરેક્ટરોને કોઈ નોટિસ જારી કરવાની જરૂર નથી.

૭. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને એ સ્પષ્ટપણે અર્થઘટન કરી શકાય છે કે અપીલકર્તા મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કરવા અને ઓળખવા વિશે સારી રીતે જાણતા હતા અને તેથી કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનની અપીલકર્તાની રજૂઆતો અમાન્ય છે અને તે કાયદાની નજરમાં ટકી શકે તેમ નથી. અપીલકર્તા મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડના ખાતાને ફ્રોડ તરીકે વર્ગીકૃત કર્યા પછી ત્રણ વર્ષ સુધી મૌન રહ્યા અને સામાવાળા બેંક દ્વારા એફઆઈઆર દાખલ કર્યા પછી જ સદર કાર્યવાહીને પડકારી જે સ્પષ્ટપણે અર્થઘટન કરે છે કે અપીલકર્તાએ સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશનની તપાસમાં દખલ કરવાના ઈરાદાથી હાલની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ દાખલ કરી છે.

૮. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે આ તબક્કે અપીલકર્તા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન ન કરવાના પાસાને પડકારી શકે નહીં જ્યારે સામાવાળા બેંકે મેસર્સ વિમલ ઓઇલ એન્ડ ફૂડ્સ લિમિટેડ દ્વારા આચરવામાં આવેલા ફ્રોડના સંબંધમાં પહેલેથી જ એફઆઈઆર નોંધાવી છે અને વધુમાં તેની તપાસ સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન દ્વારા કરવામાં આવે છે.

૯. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે વિદ્વાન સિંગલ જજે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૮૮૩/૨૦૨૧ નો નિકાલ કરતી વખતે ઉપરોક્ત પાસાને ધ્યાનમાં લીધું છે અને સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૯૮૮૩/૨૦૨૧ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૦/૦૯/૨૦૨૧ ના વાદગ્રસ્ત હુકમના ફકરા નં. ૭ અને ૮ માં તેનું વિગતવાર તારણ આપ્યું છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૭. સામાવાળા–બેંક ઓફ ઈન્ડિયા જે એક લીડ બેંક છે તેણે તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૨૧ ના પત્રના ફકરા નં. ૭ થી ૧૦ માં કંપનીની છેતરપિંડીવાળી કાર્યવાહીનું વર્ણન કર્યું છે. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન સિનિયર વકીલનો એવો પ્રયાસ કે સામાવાળા–બેંકે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યું નથી તે આ તબક્કે ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં, ખાસ કરીને ત્યારે કે જ્યારે સામાવાળા–બેંકે ત્રણ ઓડિટ રિપોર્ટ્સ પર વિચાર કર્યા પછી ફરિયાદ નોંધાવી છે અને તેથી તે તપાસ એજન્સી પર નિર્ભર છે કે તે નિષ્કર્ષ પર આવે કે બાબતમાં વધુ કોઈ કાર્યવાહી કરવાની જરૂર છે કે નહીં.

૮. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા રાજેશ અગ્રવાલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં તેલંગાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે જેના પર સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પહેલેથી જ સ્ટે આપવામાં આવ્યો છે તેમજ સુરાના ડેવલપર્સ

(ઉપર મુજબ) ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટનો ચુકાદો અને હેમ સિંહ ભડાણા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટનો ચુકાદો જ્યારે ફરિયાદ પહેલેથી જ નોંધાઈ ચૂકી હોય અને સીબીઆઈ દ્વારા તપાસ ચાલુ હોય ત્યારે કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતા નથી. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું કથિત પાલન ન કરવાના મુદ્દાનો આ તબક્કે ઉપયોગ કરી શકાય નહીં કારણ કે સામાવાળા-બેંક દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદના આધારે એફઆઈઆરમાં કાર્યવાહી પહેલાથી જ પરિણમી છે. એ પણ વિવાદમાં નથી કે અરજદારો વર્ષ ૨૦૧૮ માં ખાતાને ફ્રોડ તરીકે જાહેર કરવા અંગે જાણકાર હતા જ્યારે સામાવાળા બેંક દ્વારા ફોરેન્સિક ઓડિટરની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને ફોરેન્સિક ઓડિટના અહેવાલને અનુસરીને, જોઈન્ટ લેન્ડર્સ મિટિંગ્સ બોલાવવામાં આવી હતી અને તેથી, અરજદારો એવું કહી શકે નહીં કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું છે.

૧૦. હું નમ્રતાપૂર્વક રજૂઆત કરું છું કે કેસની ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગો અને હાલના એફિડેવિટ-ઇન-રિપ્લાયમાં સામાવાળા બેંક દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી કાનૂની રજૂઆતોના આધારે, અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી હાલની અપીલ ગુણદોષ વિનાની છે અને ટૂંકમાં કાઢી નાખવાને પાત્ર છે. અપીલકર્તા હાલની લેટર્સ પેટન્ટ

અપીલના પેરા–૯ માં માંગ્યા મુજબ કોઈ પણ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી."

૧૧. ઉપર જણાવેલ સંજોગોમાં, શ્રી પરીખે અરજ કરી છે કે બંને અપીલોમાં કોઈ ગુણદોષ ન હોવાથી, તેમને કાઢી નાખવામાં આવે.

વિશ્લેષણ

૧૨. પક્ષકારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્ધાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકોર્ડ પરની સામગ્રીઓમાંથી પસાર થયા પછી, અમારી વિચારણા માટે માત્ર એક જ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું બેંકે કંપનીના ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે જાહેર અથવા વર્ગીકૃત કરતા પહેલા કંપનીના ડાયરેક્ટરોને સાંભળવાની તક આપવી જોઈતી હતી.

૧૩. અમે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના મુદ્દા સિવાય અન્ય કોઈ મુદ્દાઓમાં જવા માંગતા નથી. અમે એ હકીકતથી વાકેફ છીએ કે જો આ કોર્ટ દ્ધારા આ સમયે અપીલકર્તાને કોઈ છૂટછાટ આપવામાં આવશે તો બેંક દ્ધારા નોંધાવવામાં આવેલી એફઆઈઆરના અનુસંધાનમાં કથિત ગુનાઓ માટે સીબીઆઈ દ્ધારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ પર તેની પોતાની અસર પડી શકે છે. આપણે આ બાબત અંગે ખૂબ જ સભાન રહેવું જોઈએ.

કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો:–

૧૪. કુદરતી ન્યાયના નિયમો જડ નિયમો નથી, તે લવચીક છે અને તેનો ઉપયોગ વૈધાનિક જોગવાઈની રચના અને પૃષ્ઠભૂમિ, અધિકારની પ્રકૃતિ કે જેને અસર થઈ શકે છે અને તેના પરિણામો પર આધાર રાખે છે, તેનો ઉપયોગ દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે. [એ.આઇ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૫૯૩, પેરા ૨૫ (આર.એસ. દાસ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા)]

૧૫. સુરેશ કોશી જ્યોર્જ વિ. યુનિવર્સિટી ઓફ કેરળ, સિવિલ અપીલ નં. ૯૯૦/૧૯૬૮, તારીખ ૧૫.૭.૧૯૬૮ ના રોજ ચુકાદો આપવામાં આવેલ, ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અવલોકન કર્યા મુજબ, કુદરતી ન્યાયના નિયમો એ મૂર્ત નિયમો નથી. આપેલા કેસમાં કુદરતી ન્યાયનો કયો ચોક્કસ નિયમ લાગુ થવો જોઈએ તે મોટા ભાગે તે કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર, જે કાયદાના માળખા હેઠળ તપાસ યોજવામાં આવે છે તેના પર અને તે હેતુ માટે નિયુક્ત ટ્રિબ્યુનલ અથવા વ્યક્તિઓના જૂથની રચના પર આધાર રાખે છે. જો કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ઉદ્દેશ્ય ન્યાય મેળવવાનો હોય અથવા નકારાત્મક રીતે કહીએ તો જ્યારે પણ કોર્ટ સમક્ષ એવી ફરિયાદ કરવામાં આવે કે કુદરતી ન્યાયના કોઈ સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન થયું છે ત્યારે ન્યાયનો ગર્ભપાત અટકાવવાનો હોય તો કોર્ટે નક્કી કરવું પડશે કે તે કેસની હકીકતોમાં ન્યાયી નિર્ણય માટે તે નિયમનું પાલન જરૂરી હતું કે નહીં. [એ.આઇ.આર. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૧૫૦, પેરા ૨૦ (એ.કે. ક્રાઈપાક વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા)]

૧૬. કોઈ પણ કેસમાં અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા દ્ધારા કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો પૂરી કરવામાં આવી છે કે નહીં તે પ્રશ્ન મોટાભાગે તે કેસની હકીકતો અને સંજોગો, ટ્રિબ્યુનલની રચના અને તે જે નિયમો હેઠળ કાર્ય કરે છે તેના પર આધાર રાખે છે. [એ.આઇ.આર. ૧૯૬૯ એસ.સી. ૧૯૮, પેરા ૭ (સુરેશ કોશી વિ. યુનિવર્સિટી ઓફ કેરળ)]

૧૭. 'ઓડી ઓલ્ટરેમ પાર્ટેમ' નિયમનો આત્મા એ નિષ્પક્ષ–કાર્યવાહી છે. તેનો સાર એ આપેલ પરિસ્થિતિમાં સદ્ભાવના છે: તેનાથી વધુ કંઈ નહીં પરંતુ તેનાથી ઓછું પણ કંઈ નહીં–[એ.આઇ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૮૫૧ (મોહિન્દર સિંહ ગિલ વિ. ચીફ ઇલેક્શન કમિશનર)]. "નિષ્પક્ષતા એ લવચીક, વ્યવહારિક અને સાપેક્ષ વિભાવના છે, કોઈ જડ ધાર્મિક અથવા આધુનિક અમૂર્તતા નથી"– સુપ્રીમ કોર્ટે આ કેસમાં અવલોકન કર્યું, અને એ પણ ઉમેર્યું કે જો કુદરતી ન્યાય સુલભ થાય તો વિલંબ, અસુવિધા અને ખર્ચથી ડરવાનું કોઈ કારણ નથી.

૧૮. કુદરતી ન્યાયનું ગમે તેટલું ધોરણ અપનાવવામાં આવે, એક આવશ્યકતા એ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની વાજબી તક મળે. "લોર્ડ ડેનિંગે જાહેર કાયદાના આ નિયમ પાછળની સર્વોપરી નીતિની વિચારણા (નેમો જુડેક્સ પાસા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે) અભિવ્યક્તિ સાથે વ્યક્ત કરી. "ન્યાયનું મૂળ વિશ્વાસમાં હોવું જોઈએ; અને જ્યારે સાચી વિચારસરણી ધરાવતા લોકો એમ વિચારીને જાય છે કે 'ન્યાયાધીશ પક્ષપાતી હતા' ત્યારે વિશ્વાસનો નાશ થાય છે." આપણે તેને 'ઓડી ઓલ્ટરેમ' પરિસ્થિતિમાં અપનાવી શકીએ

છીએ: "જો લોકશાહી કાયદેસરતાએ કાયદાના શાસનને જીવંત બનાવવું હોય તો સમુદાયને ન્યાય ન્યાયી લાગવો જોઈએ. અને જો અદ્રશ્ય પ્રેક્ષકો કોઈ માણસના કેસને સાંભળ્યા વિના નિકાલ કરવામાં આવતો જુએ છે, તો 'અવિશ્વાસ' નો કોરસ એવું કહેતો સાંભળવામાં આવશે કે, 'તે માણસને પોતાનો બચાવ કરવાની કોઈ તક ન હતી'," તેથી જ ટકર એલ.જે. એ રસેલ વિ. ડ્યુક ઓફ નોર્ફોક, (૧૯૪૯) ૧ ઓલ. ઇઆર ૧૦૯, ૧૧૮ માં ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે 'કુદરતી ન્યાયનું ગમે તે ધોરણ અપનાવવામાં આવે, એક આવશ્યકતા એ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની વાજબી તક મળવી જોઈએ'. આપેલા સંજોગોમાં શું વાજબી છે તે વ્યવહારિકતાના ક્ષેત્રમાં છે; ઔપચારિક જડતા નહીં." પેરા ૫૬, મોહિન્દર સિંહ ગિલ (ઉપર મુજબ).

૧૯. સાંભળવામાં આવવાના અધિકારમાં વ્યક્તિગત સુનાવણીનો સમાવેશ જરૂરી નથી. કાયદામાં કોઈ પણ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, ચોક્કસ કિસ્સામાં લેખિત રજૂઆત પર વિચાર કરવો પૂરતો હોઈ શકે છે. [એ.આઇ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૬૭૧ (એમ. પી. ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા)]

૨૦. એવી પરિસ્થિતિ જેમાં 'ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમ' ના નિયમને બાકાત રાખી શકાય છે તે એ.આઇ.આર. ૧૯૮૫ એસ.સી. ૧૪૧૬ (યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. તુલસીરામ પટેલ) માં અવલોકન કરવામાં આવેલ છે કે માત્ર એટલું જ નહીં, તેથી, નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોમાં સુધારો કરી શકાય છે પરંતુ અપવાદરૂપ કેસોમાં તેઓને બાકાત પણ રાખી શકાય છે. નેમો જુડેક્સ ઇન કૌસા સુઆ નિયમ

તેમજ ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમ નિયમના સ્પષ્ટ રીતે વ્યાખ્યાયિત અપવાદો છે. નેમો જુડેક્સ ઇન કૌસા સુઆ નિયમ એ જરૂરિયાતના સિદ્ધાંતને આધીન છે અને તેને નમતું આપે છે, જેમ કે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા જે. મહાપાત્રા એન્ડ કંપની વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા, (૧૯૮૫) ૧ એસ.સી.આર. ૩૨૨, ૩૩૪–૫ માં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. જ્યાં સુધી ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમ નિયમનો સંબંધ છે, તે સારી રીતે સ્થાપિત થયેલ છે કે જ્યાં હુકમ પસાર કરતા પહેલાં પૂર્વ નોટિસ અને સુનાવણીની તક મેળવવાનો અધિકાર ઝડપી પગલાં લેવામાં અડચણરૂપ બને, ત્યાં આવા અધિકારને બાકાત રાખી શકાય છે જ્યાં લેવામાં આવનાર પગલાંનું સ્વરૂપ, તેનો હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય અને સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓની યોજના તેને બાકાત રાખવા માટે યોગ્ય ઠેરવે છે; અને ન તો ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમ નિયમનો આશરો લઈ શકાય છે જો તેને લાગુ કરવાથી વહીવટી પ્રક્રિયાને લકવાગ્રસ્ત કરવાની અસર થતી હોય અથવા જ્યાં ઝડપની જરૂરિયાત અથવા પગલાં લેવાની તાકીદ એવી માંગ કરતી હોય, જેમ કે મેનકા ગાંધી (ઉપર મુજબ) માં પેજ ૬૮૧ પર દર્શાવેલ છે. જો કાયદો અને પરિસ્થિતિની જરૂરિયાતો ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમ નિયમ સહિત નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોને બાકાત રાખી શકે તો બંધારણની જોગવાઈ પણ વધુ મજબૂતાઈથી એમ કરી શકે છે, કારણ કે બંધારણીય જોગવાઈ વૈધાનિક જોગવાઈ કરતાં વધુ પવિત્રતા અને સર્વવ્યાપકતા ધરાવે છે, (પેરા ૧૦૧).

૨૧. સુપ્રીમ કોર્ટને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા વિ. જાહ ડેવલોપર્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ અને અન્ય, (૨૦૧૯) ૬ એસ.સી.સી. ૭૮૭ માં નોંધાયેલ, ના કેસમાં નીચેના પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું;

"હાલની અપીલોમાં જે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે તે એ છે કે, જ્યારે રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા ["આર.બી.આઈ."] ના પરિપત્રો હેઠળ કોઈ વ્યક્તિને ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટર તરીકે જાહેર કરવામાં આવે છે, ત્યારે શું આવી જાહેરાત કરતા પહેલાં આવી વ્યક્તિને તેની પસંદગીના વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર છે."

૨૨. ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા આગળ વધતા પહેલાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટરો અંગેના માસ્ટર સર્ક્યુલર તરીકે વર્ણવેલા તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૩ ના આર.બી.આઈ. ના પરિપત્ર પર ધ્યાન આપ્યું. ઈરાદાપૂર્વકનો ડિફોલ્ટર તેની પસંદગીના વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવા માટે હકદાર છે કે કેમ તે નક્કી કરતી વખતે, સુપ્રીમ કોર્ટે એ પ્રશ્નને સ્પર્શ કર્યો કે શું સુધારેલા પરિપત્ર તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૫ હેઠળ મૌખિક સુનાવણી અપેક્ષિત છે. અમે સંબંધિત અવલોકનો ટાંકીએ છીએ;

"૧૩. આગળનો પ્રશ્ન જે ઉપસ્થિત થાય છે તે એ છે કે શું સુધારેલા પરિપત્ર તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૫ હેઠળ મૌખિક સુનાવણી જરૂરી છે. અમે પહેલેથી જ જોયું છે કે સદર પરિપત્ર અગાઉના માસ્ટર સર્ક્યુલરથી એ રીતે અલગ પડે છે કે જો એવું જરૂરી જણાય તો પ્રથમ તબક્કે પ્રથમ સમિતિ દ્વારા માત્ર મૌખિક સુનાવણી

આપવામાં આવી શકે છે. સુધારેલા પરિપત્રની યોજનાને જોતાં, એ કહેવું મુશ્કેલ છે કે મૌખિક સુનાવણી ફરજિયાત છે. એ કહેવું વધુ મુશ્કેલ છે કે તમામ કેસોમાં મૌખિક સુનાવણી આપવી જ જોઈએ, અન્યથા નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભંગ થાય છે. સંખ્યાબંધ ચુકાદાઓમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે નૈસર્ગિક ન્યાય એ એક લવચીક સાધન છે જેનો ઉપયોગ એ માટે કરવામાં આવે છે કે વ્યક્તિ અથવા સત્તાધિકારી ન્યાયી પરિણામ પર પહોંચે. આવું પરિણામ ઘણા કેસોમાં મૌખિક સુનાવણી વિના પરંતુ પક્ષકારો દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતો પર પહોંચી શકાય છે, જેને ધ્યાનમાં લીધા પછી, નિર્ણય લેવામાં આવે છે. ખરેખર, ગોરખા સિક્યુરિટી સર્વિસીઝ વિ. ગવર્નમેન્ટ (એન.સી.ટી. ઓફ દિલ્હી) અને અન્ય, (૨૦૧૪) ૯ એસ.સી.સી. ૧૦૫ માં તાજેતરના ચુકાદામાં, આ કોર્ટે બ્લેકલિસ્ટિંગના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં ગંભીર પરિણામો આવે છે, ત્યાં એકવાર કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવે અને જવાબ આપવાની તક પૂરી પાડવામાં આવે, ત્યારે નૈસર્ગિક ન્યાય સંતોષાય છે અને આવા કેસોમાં મૌખિક સુનાવણી આપવી જરૂરી નથી [પેરા ૨૦ જુઓ].

૧૪. જ્યારે વાત એ આવે છે કે શું ઋણ લેનારને, ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટર જાહેર થવાના પરિણામોને જોતાં, વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર છે તેમ કહી શકાય, ત્યારે આ કોર્ટના ચુકાદાઓમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે આવો કોઈ બિનશરતી અધિકાર નથી, અને તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે, દરેક કેસની વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ અને નિયંત્રક નિયમોને જોતાં.

આમ, મોહિન્દર સિંઘ ગિલ અને અન્ય વિ. ચીફ ઈલેક્શન કમિશનર, ન્યુ દિલ્હી અને અન્ય, (૧૯૭૮) ૧ એસ.સી.સી. ૪૦૫ માં, ચૂંટણી કાયદાના સંદર્ભમાં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું:

"૬૩. વાઈઝમેન વિ. બોર્નમેન [(૧૯૬૭) ૩ ઓલ ઈ.આર. ૧૯૪૫] માં ઉતાવળ અને સુનાવણીના સ્પર્ધાત્મક દાવાઓનો સંકેત હતો. લોર્ડ રીડે કહ્યું: "જ્યાં ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરતી સંસ્થા દ્વારા નિર્ણય લેવાનો હોય, ત્યાં પણ ઉતાવળની જરૂરિયાત અને પ્રતિવાદીને તેની સામેની સામગ્રી જોવાની પૂરી તક આપવાની જરૂરિયાત વચ્ચે સંતુલન હોવું જોઈએ" (ભાર ઉમેરેલ છે). અમે સહમત છીએ કે ઔપચારિક સુનાવણીની વિસ્તૃત અને અત્યાધુનિક પદ્ધતિ તાકીદ માટે નુકસાનકારક હોઈ શકે છે જે ચાલી રહેલી ચૂંટણીમાં ખૂબ જ જરૂરી છે. તેમ છતાં, નૈસર્ગિક ન્યાય વ્યવહારિક રીતે લવચીક છે અને સંજોગોના ફરજિયાત દબાણ હેઠળ સંક્ષેપને આધીન છે. તેને સંપૂર્ણપણે દબાવી દેવું એ ખૂબ જ અપવાદરૂપ સંજોગો સિવાય ન્યાયીપણાનો સ્ટ્રોક ન હોઈ શકે. વાઈઝમેનમાં પણ જ્યાં કરવેરાના કેસમાં આગળ વધવા માટે પ્રથમદર્શી કેસ છે કે કેમ તે જોવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો જ્યાં, અનિવાર્યપણે, કાર્યવાહીના પછીના તબક્કે વધુ સંપૂર્ણ સુનાવણી કરવામાં આવશે, લોર્ડ રીડ, લોર્ડ મોરિસ ઓફ બોર્થ–વાય–ગેસ્ટ અને લોર્ડ વિલ્બરફોર્સે સૂચવ્યું હતું કે "એવા અપવાદરૂપ કેસો હોઈ શકે છે જ્યાં તેના પર એક્સ પાર્ટે નિર્ણય લેવો અયોગ્ય હશે, અને અયોગ્યતાને દૂર કરવા માટે યોગ્ય પગલાં લેવાની ટ્રિબ્યુનલની ફરજ રહેશે" (લોર્ડ ડેનિંગ,

એમ.આર., હોવર્ડ વિ. બોર્નમેન [(૧૯૭૪) ૩ ડબલ્યુ.એલ.આર. ૬૬૦] માં આ સ્વરૂપમાં લોર્ડ્સના અવલોકનોનો સારાંશ આપ્યો). કોઈ સૈદ્ધાંતિક અભિગમ ઇચ્છનીય નથી પરંતુ કોર્ટ આપેલા કેસમાં માન્ય હદ સુધી મુખ્ય નિયમને બચાવવા માટે ચિંતિત હોવી જોઈએ. છેવટે, એ ફરજિયાત નથી કે વકીલને હાજર થવાની મંજૂરી આપવામાં આવે અને એ પણ ફરજિયાત નથી કે મૌખિક પુરાવા રજૂ કરવામાં આવે. ખરેખર, એ પણ આવશ્યક નથી કે લેખિત નિવેદનો મંગાવવામાં આવે. મુખ્ય સંજોગોનો ખુલાસો કરવો અને મૌખિક રીતે અથવા અન્યથા તાત્કાલિક સમજૂતી માંગવી એ ઘણા કિસ્સાઓમાં પૂરતું પાલન હોઈ શકે છે. એ કલ્પના કરવી પણ શક્ય છે કે સંબંધિત પક્ષકારો સાથેની તાકીદની બેઠક એક કલાકની નોટિસ પર બોલાવવામાં આવે, અથવા કટોકટીમાં, ટેલિફોન કૉલ પણ પૂરતો હોઈ શકે છે. ......" (મૂળમાં ભાર)"

૧૫. કવિતા વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય (૧), (૧૯૮૧) ૩ એસ.સી.સી. ૫૫૮ ["કવિતા"] માં, આ કોર્ટે પ્રિવેન્ટિવ ડિટેન્શનના સંદર્ભમાં ઠરાવ્યું હતું કે, જ્યારે કોઈ અટકાયતી એડવાઇઝરી બોર્ડ સમક્ષ કાનૂની સહાય માટે વિનંતી કરે છે, ત્યારે પણ એડવાઇઝરી બોર્ડને આવી કાનૂની સહાયની મંજૂરી આપવી કે ન આપવી તે અંગેનો વિવેકાધિકાર છે. આ એ હકીકત હોવા છતાં હતું કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ દ્વારા બાંયધરી આપેલ જીવન અને વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાના મૂળભૂત અધિકારના રક્ષણ માટે પર્યાપ્ત કાનૂની સહાય આવશ્યક હોઈ શકે છે. હકીકતોના આધારે, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે

અટકાયતીએ એડવાઈઝરી બોર્ડને આવી કોઈ પરવાનગી માટે કોઈ વિનંતી ન કરી હોવાથી, કોર્ટ એવું માનવા તૈયાર ન હતી કે અટકાયતીને વકીલની સહાયથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો હતો જેથી એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળ તેને પ્રક્રિયાગત ન્યાયીપણાનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેવી જ રીતે, નંદ લાલ બજાજ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય, (૧૯૮૧) ૪ એસ.સી.સી. ૩૨૭ માં, આ કોર્ટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨(૩)(બી) નો સંદર્ભ આપ્યો હતો જે જણાવે છે કે પ્રિવેન્ટિવ ડિટેન્શનની જોગવાઈ કરતા કોઈપણ કાયદા હેઠળ ધરપકડ કરવામાં આવેલ અથવા અટકાયત કરવામાં આવેલ વ્યક્તિને તેની પસંદગીના કાનૂની વ્યવસાયીનો સંપર્ક કરવાનો અને તેના દ્વારા બચાવ કરવાનો અધિકાર નકારવામાં આવે છે. ત્યારબાદ આ કોર્ટે આગળ ઠરાવ્યું હતું કે સામાન્ય રીતે, એડવાઈઝરી બોર્ડ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં વકીલોનું કોઈ સ્થાન નથી, અને ત્યારબાદ કવિતા (ઉપર મુજબ) નો સંદર્ભ આપ્યો હતો. અંતે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અટકાયત કરનાર સત્તાધિકારીને એડવાઈઝરી બોર્ડ સમક્ષ વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જ્યારે અટકાયતીને ન હતી, તેથી અટકાયતનો હુકમ ભેદભાવપૂર્ણ હોવાથી તેને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવશે.

૧૬. જે.કે. અગ્રવાલ વિ. હરિયાણા સીડ્સ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય, (૧૯૯૧) ૨ એસ.સી.સી. ૨૮૩ માં, આ કોર્ટે કેસ લૉની ચર્ચા કર્યા

પછી, પેરા ૪ માં ઠરાવ્યું હતું કે વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાના અધિકારને નૈસર્ગિક ન્યાયનો ભાગ માની શકાય નહીં. તમામ કેસોમાં માન્ય હોય તેવો કોઈ સામાન્ય સિદ્ધાંત ઘડી શકાય નહીં. અંતિમ વિશ્લેષણમાં, પરિસ્થિતિગત વિશેષતાઓ અને કેસના ન્યાયની વિશેષ જરૂરિયાતોના આધારે કેસ–દર–કેસ નિર્ણય પર પહોંચવું પડશે [પેરા ૮ જુઓ].

૧૭. ક્રેસન્ટ ડાયઝ એન્ડ કેમિકલ્સ લિમિટેડ વિ. રામ નરેશ ત્રિપાઠી, (૧૯૯૩) ૨ એસ.સી.સી. ૧૧૫ માં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટ, ૧૯૪૭ હેઠળ કામદારને નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો હેઠળ વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરાવવું જ જોઈએ એવો કોઈ અધિકાર નથી. કેટલાક ચુકાદાઓની ચર્ચા કર્યા પછી, આ કોર્ટે નિષ્કર્ષ આપ્યો:

> "૧૨. અંગ્રેજી કોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી અમને સ્પષ્ટ જણાય છે કે કોઈની પોતાની પસંદગીના વકીલ અથવા એજન્ટ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ મેળવવાનો અધિકાર એ સંપૂર્ણ અધિકાર નથી અને કાયદા, નિયમો અથવા વિનિયમો દ્વારા તેને નિયંત્રિત, પ્રતિબંધિત અથવા વિનિયમિત કરી શકાય છે. જો કે, જો આરોપ ગંભીર અને જટિલ સ્વરૂપનો હોય, તો વકીલ અથવા એજન્ટ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાની કસૂરવારની વિનંતી સ્વીકારી શકાય છે.
>
> ૧૩. ભારતમાં કાયદો પણ સાંભળવામાં આવવાના અધિકારના પાસા તરીકે પ્રતિનિધિત્વના સંપૂર્ણ અધિકારને સ્વીકારતો નથી, જે નૈસર્ગિક

ન્યાયના સિદ્ધાંતના તત્વોમાંનું એક છે. આ કોર્ટ દ્વારા (૧) કાલીંદી (એન) વિ. ટાટા લોકોમોટિવ એન્ડ એન્જિનિયરિંગ કો. લિમિટેડ, જમશેદપુર [(૧૯૬૦) ૩ એસ.સી.આર. ૪૦૭: એ.આઇ.આર. ૧૯૬૦ એસ.સી. ૯૧૪], (૨) બ્રુક બોન્ડ ઈન્ડિયા (પી) લિમિટેડ વિ. સુબ્બા રામન (એસ.) [(૧૯૬૧) ૨ એલ.એલ.જે. ૪૧૭] અને (૩) ડનલોપ રબર કંપની વિ. વર્કમેન [(૧૯૬૫) ૨ એસ.સી.આર. ૧૩૯: એ.આઇ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૧૩૯૨] માં એવો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં સુધી કંપની તેના સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર દ્વારા આવા અધિકારને માન્યતા ન આપે ત્યાં સુધી પ્રતિનિધિત્વનો કોઈ અધિકાર નથી."

XXX XXX XXX

"૧૭. તેથી, ઉપરોક્ત કેસ-લૉ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વકીલ અથવા એજન્ટ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાના અધિકારને કાયદા, નિયમો, વિનિયમો અથવા સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર દ્વારા પ્રતિબંધિત, નિયંત્રિત અથવા વિનિયમિત કરી શકાય છે. કસૂરવારને જ્યાં સુધી કાયદો સ્પષ્ટપણે આવો અધિકાર ન આપે ત્યાં સુધી વકીલ અથવા એજન્ટ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી. કસૂરવારના સુનાવણીના અધિકારનો જ્યાં સુધી સંબંધ છે ત્યાં સુધી નૈસર્ગિક ન્યાયના નિયમની જરૂરિયાત, વકીલ અથવા એજન્ટ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ

કરવાના અધિકાર સુધી વિસ્તરતી નથી અને વિસ્તરી શકે નહીં. વર્તમાન કેસમાં કસૂરવારના પ્રતિનિધિત્વના અધિકારનું નિયમન સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું જેણે તેની સાથે સમાન વિભાગમાં કામ કરતા ક્લાર્ક અથવા કામદારને તેનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાની મંજૂરી આપી હતી અને આ અધિકાર કલમો ૨૧ અને ૨૨(ii) પર વિસ્તૃત કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા અધિકૃત કરવામાં આવે તો અધિકારી, સ્ટાફ-સભ્ય અથવા યુનિયનના સભ્ય મારફતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. આવી જોગવાઈઓનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે સ્થાનિક તપાસ ઝડપથી પૂર્ણ થાય અને અવિરતપણે લંબાતી ન રહે. બીજું, જ્યારે કસૂરવારનો બચાવ કરનાર વ્યક્તિ એવા જ વિભાગ અથવા સંસ્થામાંથી હોય જેમાં કસૂરવાર કામ કરી રહ્યો હોય, ત્યારે તે સદર વિભાગના કામકાજ અને સંબંધિત નિયમોથી સારી રીતે પરિચિત હશે અને તેથી, તે કસૂરવારને સંતોષકારક સેવા પ્રદાન કરી શકશે. ત્રીજું, માત્ર સંપૂર્ણ કાર્યવાહી ઝડપથી પૂર્ણ થશે નહીં પરંતુ સસ્તી રીતે પણ પૂર્ણ થશે. તેથી, એવો દાવો કરવો યોગ્ય નથી કે સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર અથવા સદર અધિનિયમની કલમ ૨૨(ii) નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો સાથે વિરોધાભાસી છે."

૧૮. ડી.જી., રેલવે પ્રોટેક્શન ફોર્સ અને અન્ય વિ. કે. રઘુરામ બાબુ, (૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૪૦૬ માં, આ કોર્ટે સ્થાનિક/વિભાગીય તપાસના સંદર્ભમાં ઠરાવ્યું હતું:

"૯. તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે સામાન્ય રીતે સ્થાનિક/વિભાગીય તપાસમાં ગેરવર્તણૂકનો આરોપ ધરાવનાર વ્યક્તિએ પોતાનો કેસ જાતે ચલાવવો પડે છે જુઓ એન. કાલિંદી વિ. ટાટા લોકોમોટિવ એન્ડ એન્જિનિયરિંગ કો. લિમિટેડ [એ.આઇ.આર. ૧૯૬૦ એસ.સી. ૯૧૪]. આવી તપાસ કોઈ દાવો અથવા ફોજદારી ખટલો નથી જ્યાં પક્ષકારને વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર હોય. જો એવો કોઈ નિયમ હોય જે આરોપીને અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાની મંજૂરી આપે, તો જ તે તપાસમાં આવી રીતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો દાવો કરી શકે છે જુઓ બ્રુક બોન્ડ ઈન્ડિયા (પી) લિમિટેડ વિ. સુબ્બા રામન [(૧૯૬૧) ૨ એલ.એલ.જે. ૪૧૭ (એસ.સી.)].

૧૦. તેવી જ રીતે, સિપ્લા લિમિટેડ વિ. રિપુ દમન ભનોત [(૧૯૯૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૮૮ : ૧૯૯૯ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૮૪૭] માં આ કોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિનિધિત્વના અધિકાર તરીકે દાવો કરી શકાય નહીં. આ નિર્ણય અગાઉના નિર્ણય ભારત પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. મહારાષ્ટ્ર જનરલ કામગાર યુનિયન [(૧૯૯૯) ૧ એસ.સી.સી. ૬૨૬ :

> ૧૯૯૯ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૩૬૧] ને અનુસરે છે જેમાં આ કોર્ટ દ્વારા સમગ્ર કેસ–લૉની સમીક્ષા કરવામાં આવી છે.
>
> ૧૧. ઉપરોક્ત નિર્ણયને અનુસરીને એવું ઠરાવવું પડશે કે જ્યાં સુધી કાનૂન અથવા નિયમો/સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર આવા અધિકાર માટે જોગવાઈ ન કરે ત્યાં સુધી ચાર્જ–શીટ આપવામાં આવેલ કોઈપણ કર્મચારીને વકીલ મારફતે અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો કોઈ નિહિત અથવા સંપૂર્ણ અધિકાર નથી. તદુપરાંત, નિયમો દ્વારા કોઈના મારફતે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવે તો પણ તે પ્રતિબંધિત અથવા નિયંત્રિત અધિકાર તરીકે આપી શકાય છે. એજન્ટ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ આપવાનો ઇનકાર કરવાથી નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભંગ થતો નથી."

આખરે, કોર્ટે રેલવે પ્રોટેક્શન ફોર્સ રૂલ્સ, ૧૯૮૭ ના નિયમ ૧૫૩.૮ ની માન્યતાને સમર્થન આપ્યું, જેણે મિત્રને કસૂરવારની સાથે રહેવાની મંજૂરી આપી હતી, જો કે, તેને તપાસ અધિકારીને સંબોધવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં અથવા સાક્ષીઓની ઊલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૧૯. અમારી સમક્ષ એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે વર્તમાન કેસ, એવો કેસ હોવાથી જ્યાં "ઈરાદાપૂર્વકની કસૂર" એવી હકીકતો ધરાવે છે જે ઋણ લેનારની જાણમાં હોય છે, અને "ઈરાદાપૂર્વકની કસૂર" માત્ર ઋણ લેનારના

હકીકતોના સંસ્કરણમાં જ હશે, કોઈ વકીલની જરૂર નથી કારણ કે આંતરિક સમિતિઓ સમક્ષ કાયદાના કોઈ જટિલ પ્રશ્નો રજૂ કરવાની જરૂર નથી. આમ, કૃષ્ણચંદ્ર ટંડન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૭૪) ૪ એસ.સી.સી. ૩૭૪ માં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું:

"૧૭. આગળ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાએ વકીલની સહાય માંગી હતી પરંતુ તેનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કેસની જટિલતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને ખાસ કરીને અપીલકર્તાની નાદુરસ્ત તબિયતને ધ્યાનમાં રાખીને, તેને વકીલની સહાય આપવામાં આવવી જોઈતી હતી, અને તે ન આપવામાં આવી હોવાથી બચાવની કોઈ વાજબી તક મળી ન હતી. હાઈકોર્ટે આ રજૂઆતને નકારી કાઢી છે અને અમને લાગે છે કે સારા કારણોસર. અપીલકર્તા સદર નિયમો હેઠળ તપાસ દરમિયાન વકીલની સહાય માટે હકદાર ન હતો. વિદ્ધાન ન્યાયાધીશોએ એ દર્શાવવામાં સાચા હતા કે અપીલકર્તાએ તપાસ દરમિયાન માત્ર તેના આકારણીના હુકમોની સચોટતાનો બચાવ કરવાનો હતો. આકારણીના કેસોનો નિકાલ કરવામાં તેણે જે અસામાન્ય વર્તન દર્શાવ્યું હતું અને વિવિધ ખામીઓ અને ભૂલો જે આકારણી રેકોર્ડના ચહેરા પર જ સ્પષ્ટ હતી તે અંગે ચાર્જમાં સ્પષ્ટ સંકેતો આપવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તા યોગ્ય ખુલાસો આપવા માટે શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિ

હતો. તેની વિરુદ્ધના પુરાવાના સંજોગો સ્પષ્ટપણે તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા અને તેણે તેનો ખુલાસો આપવાનો હતો. વકીલ આમાં ભાગ્યે જ તેને મદદ કરી શક્યા હોત. આ એવો કેસ ન હતો જ્યાં હિસાબના સંદર્ભમાં મૌખિક પુરાવા નોંધવામાં આવ્યા હોય અને અરજદારને સાક્ષીઓની ઊલટતપાસ કરવા માટે પ્રશિક્ષિત વકીલની સેવાઓની જરૂર હોય. કેસમાં કોઈ કાનૂની જટિલતા ન હતી. તેથી, અમે એ દલીલ સ્વીકારતા નથી કે વકીલની ગેરહાજરીએ અપીલકર્તાને પોતાનો બચાવ કરવાની વાજબી તકથી વંચિત રાખ્યો હતો."

૨૦. ઉપરાંત, નેશનલ સીડ્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ. કે.વી. રામા રેડ્ડી, (૨૦૦૬) ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૪૫ માં, આ કોર્ટે નિર્ધારિત કર્યું:

"૭. આ દેશમાં કાયદો કર્મચારીને સ્થાનિક તપાસમાં સાંભળવામાં આવવાના અધિકારના ભાગરૂપે પ્રતિનિધિત્વના સંપૂર્ણ અધિકારને સ્વીકારતો નથી અને ત્યાં સુધી કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વનો કોઈ અધિકાર નથી જ્યાં સુધી નિયમો અથવા વિનિયમો અને સ્ટેન્ડિંગ ઓર્ડર, જો કોઈ હોય, જે શિસ્ત વિષયક કાર્યવાહીના સંચાલનનું નિયમન કરે છે તે ખાસ કરીને આવા અધિકારને માન્યતા આપતા ન હોય અને આવા પ્રતિનિધિત્વ માટે જોગવાઈ કરતા ન હોય: જુઓ કાલિંદી વિ. ટાટા લોકોમોટિવ એન્ડ એન્જિનિયરિંગ કો. લિમિટેડ [(૧૯૬૦) ૩ એસ.સી.આર. ૪૦૭:

એ.આઈ.આર. ૧૯૬૦ એસ.સી. ૯૧૪], ડનલોપ રબર કંપની વિ. વર્કમેન [(૧૯૬૫) ૨ એસ.સી.આર. ૧૩૯: એ.આઇ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૧૩૯૨], ક્રેસન્ટ ડાયઝ એન્ડ કેમિકલ્સ લિમિટેડ વિ. રામ નરેશ ત્રિપાઠી [(૧૯૯૩) ૨ એસ.સી.સી. ૧૧૫: ૧૯૯૩ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૩૬૦] અને ઇન્ડિયન ઓવરસીઝ બેંક વિ. ઓફિસર્સ એસોસિએશન [(૨૦૦૧) ૯ એસ.સી.સી. ૫૪૦: ૨૦૦૨ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૧૦૪૩]."

ત્યારબાદ કોર્ટે ઠરાવ્યું:

"૧૦. અપીલકર્તા કોર્પોરેશનના વિદ્વાન વકીલે અમારા ધ્યાનમાં તારીખ ૨૧-૧૧-૨૦૦૩ નું ઓફિસ મેમોરેન્ડમ લાવ્યું છે જેના દ્વારા બચાવ સહાયક તરીકે કાર્ય કરવા માટે કાનૂની વ્યવસાયીને રોકવાની અરજ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. નિયમોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જો કે કેસના ચોક્કસ સંજોગોમાં ઉપયોગમાં લેવાતા વિવેકાધિકારનો કોઈ ચોક્કસ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો નથી. આ હેતુ માટે કરવામાં આવેલી અરજના આધારની પૃષ્ઠભૂમિમાં આની નોંધ લેવી પડશે. પ્રતિવાદી દ્વારા હેતુ માટે દર્શાવેલ કારણો આ પ્રમાણે હતા: (એ) ઉચાપત કરવામાં આવેલ કથિત રકમ રૂ. ૬૩.૬૭ લાખ છે, (બી) પ્રતિવાદી દ્વારા ઘણા દસ્તાવેજો અને ઘણા સાક્ષીઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, અને (સી) નિવૃત્ત કર્મચારીની સેવાઓ

મેળવવાની અરજ નામંજૂર કરવામાં આવી છે અને પ્રતિવાદી અન્ય કોઈ સક્ષમ સહ–કર્મચારીની સહાય મેળવવામાં અસમર્થ છે. કાનૂની વ્યવસાયીને રોકવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુ માટે આમાંના કોઈ પણ પરિબળો ખરેખર સુસંગત નથી. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, તેણે તેની વિરુદ્ધ ઉપયોગમાં લેવાતા દસ્તાવેજોના સંદર્ભમાં હકીકતલક્ષી સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવાની હતી. આ બાબતે કાનૂની વ્યવસાયી પ્રતિવાદીને મદદ કરી શકે તેવી સ્થિતિમાં ન હોત. પ્રશ્નગત દસ્તાવેજોનો જ્યાં સુધી સંબંધ છે ત્યાં સુધી કાનૂની વ્યવસાયી પ્રતિવાદીને મદદ કરવા માટે કેવી રીતે વધુ સારી સ્થિતિમાં હશે તે દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. હકીકતમાં, તે સ્વીકાર્યતા અથવા અન્યથાના પ્રશ્ન અને પ્રશ્નગત દસ્તાવેજોની સુસંગતતા પર પ્રકાશ પાડવા અને સમજાવવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં હશે. હાઈકોર્ટે આ પાસાઓને ધ્યાનમાં લીધા નથી અને એ હકીકતથી પ્રભાવિત થઈ છે કે પ્રતિવાદી શારીરિક રીતે વિકલાંગ વ્યક્તિ હતો અને સંડોવાયેલ રકમ ખૂબ મોટી છે. પ્રતિવાદીને અન્ય કર્મચારી દ્વારા સહાય મેળવવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવ્યો હોવાથી, કાનૂની વ્યવસાયી રોકવાની પરવાનગી આપવાના ઈનકારથી તેને કોઈપણ રીતે પૂર્વગ્રહ થયો ન હતો. તેથી, હાઈકોર્ટનો હુકમ ટકાઉ નથી અને તેને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે."

૨૧. કેસ લૉના ઉપરોક્ત અવલોકનોને જોતાં, અમારું માનવું છે કે તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૫ ના સુધારેલા પરિપત્રના પેરા ૩ માં સમાવિષ્ટ આંતરિક કાર્યવાહીમાં વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી, કારણ કે તે સ્પષ્ટ છે કે પેરા ૨.૧.૩ માં ઉલ્લેખિત ઈરાદાપૂર્વકની કસૂરની ઘટનાઓ ફક્ત દરેક કેસની વ્યક્તિગત હકીકતો સાથે સંબંધિત હશે. સામાન્ય રીતે એ શોધવાનું હોય છે કે શું કોઈ એકમે તેની ચૂકવણીની જવાબદારીઓ ચૂકવવાની ક્ષમતા હોવા છતાં તેને ચૂકવવામાં કસૂર કરી છે; અથવા કે તેણે ઉછીના લીધેલા ભંડોળને અન્ય હેતુઓ માટે વાળ્યું છે, અથવા ભંડોળને ઉચાપત કર્યું છે જેથી ભંડોળનો ઉપયોગ તે ચોક્કસ હેતુ માટે કરવામાં આવ્યો નથી જેના માટે નાણાં ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા હતા. શું કસૂર ઈરાદાપૂર્વકની છે, જાણીજોઈને કરવામાં આવી છે અને ગણતરીપૂર્વકની છે, તે ફરીથી હકીકતનો પ્રશ્ન છે જે ધિરાણકર્તા ઋણ લેનારને કારણદર્શક નોટિસમાં પૂછી શકે છે જેથી ઋણ લેનાર તેની રજૂઆતો મેળવી શકે. જો કે, અમારું માનવું છે કે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) આકર્ષાય છે કારણ કે જે ક્ષણે વ્યક્તિને ઈરાદાપૂર્વકનો ડિફોલ્ટર જાહેર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેના વ્યવસાય કરવાના મૂળભૂત અધિકાર પર અસર પ્રત્યક્ષ અને તાત્કાલિક હોય છે. આનું કારણ એ છે કે કોઈપણ બેંક/નાણાકીય સંસ્થાઓ દ્વારા કોઈ વધારાની સગવડો આપી શકાતી નથી, અને સાહસિકો/પ્રમોટરોને પાંચ વર્ષ માટે સંસ્થાકીય ધિરાણથી બાકાત રાખવામાં આવશે. બેંકો/નાણાકીય સંસ્થાઓ ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટરના

સંચાલનમાં ફેરફાર પણ કરી શકે છે, અને ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટરના પ્રમોટર/ડિરેક્ટરને અન્ય કોઈ ઋણ લેનાર કંપનીના પ્રમોટર અથવા ડિરેક્ટર બનાવી શકાતા નથી. સમાન રીતે, ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરપ્સી કોડ, ૨૦૧૬ ની કલમ ૨૯એ હેઠળ, ઈરાદાપૂર્વકનો ડિફોલ્ટર રિઝોલ્યુશન એપ્લિકન્ટ બનવા માટે અરજી પણ કરી શકતો નથી. આ કડક પરિણામો જોતાં, તે સ્પષ્ટ છે કે સુધારેલા પરિપત્ર, જાહેર હિતમાં હોવાથી, વ્યાજબી રીતે અર્થઘટન થવું જોઈએ. આમ હોવાથી, અને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૩ ના માસ્ટર સર્ક્યુલરના પેરા ૩ એ ઋણ લેનારને પ્રથમ સમિતિના પ્રાથમિક નિર્ણયના ૧૫ દિવસની અંદર રજૂઆત કરવાની મંજૂરી આપી હતી, અમે એવા મંતવ્યના છીએ કે સૌ પ્રથમ અને સૌથી અગત્યનું, એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટર અને બે અન્ય વરિષ્ઠ અધિકારીઓની બનેલી સમિતિએ, જે પ્રથમ સમિતિ છે, તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૫ ના સુધારેલા પરિપત્રના પેરા ૩(બી) ને અનુસર્યા પછી, તેનો હુકમ બને તેટલો જલ્દી ઋણ લેનારને આપવો જ જોઈએ. ત્યારબાદ ઋણ લેનાર આવા હુકમ સામે ૧૫ દિવસના સમયગાળાની અંદર રિવ્યુ કમિટી સમક્ષ રજૂઆત કરી શકે છે. આવી લેખિત રજૂઆત હકીકતો અને કાયદા (જો કોઈ હોય તો) પર સંપૂર્ણ રજૂઆત હોઈ શકે છે. ત્યારબાદ રિવ્યુ કમિટીએ આવી રજૂઆત પર એક તર્કબદ્ધ હુકમ પસાર કરવો જ જોઈએ જે પછી ઋણ લેનારને બજાવવો જ જોઈએ. એ હકીકતને જોતાં કે અગાઉનો માસ્ટર સર્ક્યુલર તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૩ પોતે જ આવા પગલાંને વ્યાજબી માનતો હતો, અમે આ તમામ પગલાંને સુધારેલા

પરિપત્ર તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૫ માં સમાવિષ્ટ કરીએ છીએ. તેથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે, અને અમારા ચુકાદાની શરતો અનુસાર અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે. અમે આ કોર્ટને તેમની મૂલ્યવાન સહાય માટે વિદ્વાન એમિકસ ક્યુરી, શ્રી પરાગ ત્રિપાઠીનો આભાર માનીએ છીએ.

૨૩. આમ, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ જે બાબતનું વજન હતું તે એ હકીકત હતી કે જે ક્ષણે વ્યક્તિને ઈરાદાપૂર્વકના ડિફોલ્ટર તરીકે જાહેર કરવામાં આવે છે, ત્યારે અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) હેઠળ સ્થાપિત તેના વ્યવસાય કરવાના મૂળભૂત અધિકાર પર સીધી અને તાત્કાલિક અસર પડશે. સુપ્રીમ કોર્ટે નોંધ્યું કે આવા સંજોગોમાં, કોઈપણ બેંક/નાણાકીય સંસ્થાઓ દ્વારા કોઈ વધારાની સુવિધાઓ આપવામાં આવશે નહીં અને સાહસિકો/પ્રમોટરોને પાંચ વર્ષ માટે સંસ્થાકીય ધિરાણથી પ્રતિબંધિત કરવામાં આવશે. પરિપત્રના પેરા-૮.૧૨ માં સમાવિષ્ટ અન્ય પરિણામો એ હશે કે કપટપૂર્ણ ઋણ લેનારાઓને છેતરપિંડીની રકમની સંપૂર્ણ ચૂકવણીની તારીખથી પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે કોઈપણ શેડ્યુલ્ડ કોમર્શિયલ બેંકો, ડેવલપમેન્ટ ફાઇનાન્સિયલ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ, ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ, વગેરે પાસેથી બેંક ફાઇનાન્સ મેળવવાથી પ્રતિબંધિત કરવામાં આવશે.

૨૪. સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત કેસમાં ઋણ લેનારને રજૂઆત દાખલ કરવાની પરવાનગી આપી હતી અને રિવ્યુ કમિટીને તેની તપાસ કરવા અને તર્કબદ્ધ હુકમ પસાર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૨૫. અમારું ધ્યાન રાજેશ અગ્રવાલ વિ. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, ૨૦૨૧ (૨) એ.એલ.ડી. ૨૯૦ માં નોંધાયેલ તેલંગાણા હાઈકોર્ટના એક નિર્ણય તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં સદર હાઈકોર્ટની ખંડપીઠે હાથ પર રહેલા કેસ જેવી જ લગભગ સમાન પરિસ્થિતિ સાથે કામ કરતા, બેંકની આ પ્રકારની કાર્યવાહીમાં નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો વાંચ્યા હતા અને નીચે મુજબ અવલોકન કરવા આગળ વધી હતી;

"૫૯. વિડંબના એ છે કે, 'સાંભળવામાં આવવાનો અધિકાર' ત્રીજા પક્ષકારો, જેમ કે બિલ્ડરો, વેરહાઉસ/કોલ્ડ સ્ટોરેજ માલિકો, મોટર વ્હીકલ/ટ્રેક્ટર ડીલરો, ટ્રાવેલ એજન્ટો, વગેરે અને આર્કિટેક્ટ્સ, વેલ્યુઅર્સ, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ, વકીલો, વગેરે જેવા વ્યાવસાયિકોને આપવામાં આવ્યો છે, જો તેઓએ ધિરાણ મંજૂર/વિતરણ કરવામાં અથવા છેતરપિંડીની તૈયારી માટે સુવિધા આપવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવી હોય. આથી, જ્યારે કથિત રીતે પેરિફેરલ સાગરિતોને સુનાવણીની તક આપવામાં આવે છે, ત્યારે મુખ્ય અભિનેતાને બોલવાનો અને તેની સ્થિતિનો બચાવ કરવાનો અધિકાર નકારવામાં આવે છે. ગંભીર દીવાની પરિણામો અને દંડાત્મક કાર્યવાહીને ધ્યાનમાં લેતા, જે ઋણ લેનારને 'કપટપૂર્ણ ઋણ લેનાર' તરીકે અથવા 'કપટપૂર્ણ ખાતાના ધારક' તરીકે વર્ગીકૃત કરવાના પરિણામે

આવશે, તે અનિવાર્ય છે કે નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોને માસ્ટર સર્ક્યુલરના ખંડો ૮.૯.૪ અને ૮૯.૯.૫ માં વાંચવા જોઈએ.

૬૦. શાસનમાં નિષ્પક્ષતા એ ગુરુત્વાકર્ષણ બળ છે જે સમગ્ર રાજ્યને બાંધે છે. તેથી, વ્યક્તિ અથવા અસ્તિત્વનો નાશ થાય, અથવા તેને દીવાની અને દંડાત્મક પરિણામો ભોગવવા પડે તે પહેલાં, વ્યક્તિ અથવા અસ્તિત્વને સુનાવણીની તક આપવી જ જોઈએ. સુનાવણીની તક આપ્યા વિના, હિસાબોની જટિલતાઓ અથવા વ્યાપારી લેવડદેવડો સમજાવવાની તક આપ્યા વિના, કોઈ વ્યક્તિની નિંદા કરવી એ અયોગ્ય, અન્યાયી, ગેરવાજબી અને મનસ્વી રીતે કાર્ય કરવા બરાબર છે. વહીવટી કાર્યવાહીમાં પણ, માત્ર ન્યાય થવો જ ન જોઈએ, પરંતુ તમામ પક્ષકારોના સંતોષ માટે ન્યાય થયો હોય તેવું દેખાવું પણ જોઈએ. તેથી, પક્ષકારને 'કપટપૂર્ણ ઋણ લેનાર' અથવા 'કપટપૂર્ણ ખાતાના ધારક' તરીકે જાહેર કરતા પહેલા ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમના સિદ્ધાંતો, ભલે ગમે તેટલા ટૂંકા હોય, લાગુ કરવા પડે છે. આવું અર્થઘટન સંબંધિત કેસ લૉમાંથી કાઢવામાં આવેલા સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત છે. આમ, આ કોર્ટનો મત છે કે જો સદર ખંડો મૌન હોય તો પણ ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમના સિદ્ધાંતોને માસ્ટર સર્ક્યુલરના ખંડો ૮.૯.૪ અને ૮.૯.૫ માં સામેલ કરવા પડશે. આવા અર્થઘટનને અવાસ્તવિક કહી શકાય નહીં. કેમ કે, ઉપર ઉલ્લેખિત કર્યા મુજબ,

સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નક્કી કરાયેલા કેસોની શ્રેણીમાં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે કાયદાની તે જોગવાઈઓમાં પણ ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમની આવશ્યકતાઓ વાંચી છે જે તેમના અવકાશ અને પરિઘમાં સ્પષ્ટપણે ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમના પાલનને નિર્ધારિત કરતી નથી.

૬૧. આર.બી.આઇ. ના વિદ્વાન સ્ટેન્ડિંગ કાઉન્સેલ શ્રી બી. નલિનના મતે, ફરિયાદ દાખલ કરવી એ એફ.આઈ.આર. નોંધવા સમાન છે. તેથી, ફોજદારી તપાસ શરૂ કરતા પહેલા કથિત આરોપીઓને સાંભળવાની જરૂરિયાત માસ્ટર સર્ક્યુલરમાં વાંચી શકાય નહીં. અમારા મતે, સદર દલીલ અત્યંત અયોગ્ય સ્થાને છે. કારણ કે, પ્રથમ પગલું જે.એલ.એફ. માટે એ અભિપ્રાય રચવાનું છે કે શું ઋણ લેનાર 'કપટપૂર્ણ ઋણ લેનાર' છે કે નહીં, અથવા ખાતું 'ફ્રોડ' છે કે નહીં? સદર અભિપ્રાય ઘડ્યા પછી જ, જે.એલ.એફ. માટે ફોજદારી તપાસ એજન્સીમાં ફરિયાદ દાખલ કરવી જરૂરી છે. તદુપરાંત, અભિપ્રાયની રચના તરત જ દીવાની અને દંડાત્મક પરિણામો શરૂ કરશે, તેથી અભિપ્રાયની રચનાને એફ.આઈ.આર. નોંધવા સાથે સરખાવી શકાય નહીં. તેથી, શ્રી બી. નલિન દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ દલીલ, સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર્ય છે.

૬૨. કેસના હકીકતલક્ષી પાસાઓ પર આવતા, વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી મુકુલ રોહતગીએ દલીલ કરી છે કે જે.એલ.એફ. ની

તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ ની બેઠક પહેલા, કંપનીને જે.એલ.એફ. ની અગાઉની તમામ બેઠકોમાં આમંત્રિત કરવામાં આવી હતી. છતાં, સૌથી નિર્ણાયક નિર્ણય લેતી વખતે, કંપનીને દૂર રાખવામાં આવી છે. અરજદારના આ દાવાને સામાવાળાઓ દ્વારા નકારવામાં આવ્યો નથી. આથી, દાવાને સાચો માનવામાં આવે છે. કંપનીને અગાઉના પ્રસંગે આમંત્રિત કરવામાં આવી હોવાથી અને તેણે ભાગ લીધો હોવાથી, માસ્ટર સર્ક્યુલરના ખંડો ૮.૯.૪ અને ૮.૯.૫ કસૂરવાર પક્ષકારને સુનાવણીની તક આપવાની કલ્પના કરતા નથી તેવા વિશાળ બહાના હેઠળ કંપનીને સુનાવણીની તક નકારી શકાય નહીં. આવો બચાવ રજૂ કરવો એ એકસાથે સ્વીકૃતિ અને અસ્વીકૃતિ કરવા બરાબર છે. આથી, અરજદારને અથવા કંપનીને સુનાવણીની તક નકારવી એ કાનૂની રીતે ટકાઉ નથી.

૬૩. તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ ની તેની બેઠકમાં જે.એલ.એફ. દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણય અને તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ એફ.આઇ.સી. દ્વારા પસાર કરાયેલા ઠરાવનું માત્ર અવલોકન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે જે.એલ.એફ. અને એફ.આઇ.સી. એ તારીખ ૦૬.૦૪.૨૦૧૮ ના ફોરેન્સિક ઓડિટરના રિપોર્ટ પર આધાર રાખ્યો છે. વધુમાં, એફ.આઇ.સી. એ એવા નિષ્કર્ષ માટે ડૉ. કે.વી. શ્રીનિવાસ, આઇ.આર.પી. દ્વારા સબમિટ કરાયેલા રિપોર્ટ પર આધાર

રાખ્યો છે કે ઋણ લેનાર કંપનીના ખાતાને 'ફ્રોડ' તરીકે જાહેર કરવું જોઈએ. મુકુલ રોહતગીના જણાવ્યા મુજબ, આ રિપોર્ટની નકલો ક્યારેય ઋણ લેનાર કંપનીને, અથવા અરજદાર જેવા તેના ડિરેક્ટરોને આપવામાં આવી ન હતી. એ જણાવવું ખરેખર ઘસાઈ ગયેલું છે કે પક્ષકારને તેની સામે સંભવિતપણે ઉપયોગમાં લેવાનાર પુરાવા વિશે જાણ કરવી જોઈએ. કારણ કે, પુરાવાનો સામનો કરવાની, તેને પડકારવાની તક પક્ષકારને આપવી પડશે. જો કે, આ પ્રાથમિક સિદ્ધાંતની પણ જે.એલ.એફ. દ્વારા અવગણના કરવામાં આવી છે. આમ, જે.એલ.એફ. નો તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ નો નિર્ણય કાનૂની રીતે ટકાઉ નથી.

૬૪. શ્રી બી.એસ. પ્રસાદ, વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ, અલબત્ત એવી દલીલ કરી છે કે આઇ.ડી.બી.આઇ. બેંકે તેના તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૧૮ ના પત્રમાં ફોરેન્સિક ઓડિટરના રિપોર્ટની નકલ પૂરી પાડી હતી. જો કે, સદર દલીલ રેકોર્ડ દ્વારા ખોટી સાબિત થાય છે. કારણ કે, તેના તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૧૮ ના પત્રમાં આઇ.ડી.બી.આઇ. બેંકે ફોરેન્સિક ઓડિટર રિપોર્ટના તારણને માત્ર ટાંક્યું અને સંક્ષિપ્ત કર્યું હતું. પરંતુ ફોરેન્સિક ઓડિટર રિપોર્ટની સંપૂર્ણ નકલ સદર પત્ર સાથે ક્યારેય સબમિટ કરવામાં આવી ન હતી. આથી,

કંપનીને રિપોર્ટના તારણને સમજાવવાની તક, અને રિપોર્ટના તારણોને પડકારવાની તક નકારવામાં આવી હતી.

૬૫. વધુમાં, એફ.આઈ.સી. દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ ડૉ. કે.વી. શ્રીનિવાસ, આઈ.આર.પી. દ્વારા સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ, ઋણ લેનાર કંપની અથવા તેના ડિરેક્ટરોના ધ્યાન પર ક્યારેય લાવવામાં આવ્યો ન હતો. આમ, ઋણ લેનાર કંપની, અથવા અરજદારને એવા રિપોર્ટ વિશે કોઈ માહિતી કે જાણકારી ન હતી જે તેમની વિરુદ્ધ વાંચવામાં આવનાર હતો. એ જણાવવું ખરેખર ઘસાઈ ગયેલું છે કે પક્ષકાર વિરુદ્ધ વાંચવામાં આવનાર પુરાવાનો ટુકડો સંબંધિત પક્ષકારના ધ્યાન પર લાવવો જ જોઈએ. કારણ કે, સંબંધિત પક્ષકારને તેની સામે વંચાઈ રહેલા પુરાવાને સમજાવવા અથવા પડકારવા માટે પૂરી તક આપવાની જરૂર છે. જો કે, આ નિર્ણાયક પગલું જે ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમનો ભાગ છે તે વર્તમાન કેસમાં સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર છે.

૬૬. તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ ના હુકમનું માત્ર અવલોકન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે, આઇટમ નં. ૨ મુજબ, ફોરેન્સિક ઓડિટરના રિપોર્ટને ધ્યાનમાં રાખીને અને કંપની દ્વારા ફોરેન્સિક ઓડિટરને સબમિટ કરવામાં આવેલ સ્પષ્ટતા / માહિતીનું અવલોકન કરવા પર, જે.એલ.એફ. 'નિરીક્ષણ બંધ કરવા' સહમત થયું હતું. તેવી જ રીતે,

આઈટમ નં. ૪ માં, ફંડ ફ્લો સ્ટેટમેન્ટના સંદર્ભમાં ઓડિટર રિપોર્ટ મુજબ, જે.એલ.એફ. એ 'નિરીક્ષણ બંધ કરવાનો' નિર્ણય લીધો હતો. તેવી જ રીતે, આઈટમ નં. ૫ મુજબ, મેસર્સ રોહિત આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ (૧) પ્રાઈવેટ લિમિટેડને એડવાન્સ ચૂકવણી અંગે, જે.એલ.એફ. એ ફોરેન્સિક ઓડિટરના રિપોર્ટને ધ્યાનમાં લીધો હતો અને "નિરીક્ષણો બંધ કરવા" સંમતિ આપી હતી. આમ, નિરીક્ષણો માત્ર ફોરેન્સિક ઓડિટરના રિપોર્ટના આધારે જ નહીં, પરંતુ કંપની દ્વારા ફોરેન્સિક ઓડિટરને સબમિટ કરવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા / માહિતીના આધારે પણ બંધ કરવામાં આવ્યા હતા. છતાં, કંપનીને, અથવા અરજદારને જે.એલ.એફ. ને સમજાવવાની સમાન તક આપવામાં આવી ન હતી. આથી, જે.એલ.એફ. નો તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ નો નિર્ણય કાનૂની રીતે અમાન્ય છે.

૬૭. વધુમાં, આઈટમ નં. ૧ મુજબ, ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી વધુ સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, આઈટમ નં. ૩ મુજબ, ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી વધુ સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, આઈટમ નં. ૮ મુજબ, ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી વધુ સ્પષ્ટતા મેળવવાની હતી. છતાં, જે.એલ.એફ. એ ફોરેન્સિક ઓડિટર તરફથી વધુ સ્પષ્ટતાની રાહ જોઈ ન હતી. તેના બદલે, તેની બેઠકમાં જે.એલ.એફ. એ સર્વસંમતિથી નક્કી કર્યું કે "ખાતાને ફ્રોડ તરીકે

ગણવામાં આવે". રસપ્રદ રીતે, આઇટમ નં. ૧, ૩ અને ૮ મુજબ, જે.એલ.એફ. એ એવો પણ નિર્ણય લીધો હતો કે "જો ફોરેન્સિક ઓડિટર તરફથી કોઈ સ્પષ્ટતા ન મળે તો જ તે ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ગણાશે". છતાં, આશ્ચર્યજનક રીતે, તેણે ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી વધુ સ્પષ્ટતા મેળવવાની રાહ જોઈ ન હતી, પરંતુ "ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ગણવામાં આવે" તેવા નિષ્કર્ષ પર કૂદકો માર્યો છે. આથી, જે.એલ.એફ. એ સંબંધિત પુરાવાની ગેરહાજરીમાં નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે. તેથી, નિષ્કર્ષ કાનૂની રીતે અસ્થિર છે.

૬૮. જે.એલ.એફ. નો અંતિમ નિષ્કર્ષ નીચે મુજબ વંચાય છે:- "તેથી, સર્વસંમતિથી નિર્ણય લેવામાં આવ્યો કે ઉપરોક્ત કારણોસર ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ગણવામાં આવે".

(ભાર ઉમેરેલ છે) એકવાર જે.એલ.એફ. એવા મંતવ્યનું હતું કે ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી વધુ સ્પષ્ટતા જરૂરી છે, એકવાર તે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં હોય, એકવાર તેણે વધુ સ્પષ્ટતા સબમિટ ન થાય ત્યાં સુધી રાહ જોવાનું નક્કી કર્યું હોય, ત્યારે જે.એલ.એફ. એ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે વાજબી નથી કે "ખાતાને ફ્રોડ તરીકે ગણવામાં આવે". હકીકતમાં, જે.એલ.એફ. એ કાનૂની રીતે ફોરેન્સિક ઓડિટર તરફથી વધુ સ્પષ્ટતા, અથવા સ્પષ્ટતા ન મળવા માટે રાહ જોવી જરૂરી હતી. પરંતુ જ્યાં સુધી તેણે ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી એક યા

બીજી રીતે સાંભળ્યું ન હોય, ત્યાં સુધી તે સીધો અંતિમ નિર્ણય લઈ શકશે નહીં. વધુમાં, જે.એલ.એફ. એ દાવો કરવામાં અયોગ્ય છે કે 'ઉપરોક્ત કારણોસર ખાતાને ફ્રોડ ગણવામાં આવે છે". છેવટે, કારણો પોતે જ અપૂર્ણ અને અધૂરા છે કારણ કે જે.એલ.એફ. એ પહેલેથી જ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે 'ફોરેન્સિક ઓડિટર પાસેથી વધુ સ્પષ્ટતા માંગવી જોઈએ'. તેથી, "ઉપરોક્ત કારણોસર" શબ્દોનો ઉપયોગ, કોઈપણ મૂળભૂત સામગ્રી વિના કાનૂની ભાષાનો માત્ર ઉપયોગ છે. આથી, જે.એલ.એફ. ના અંતિમ નિષ્કર્ષમાં કાનૂની તર્કનો આભાસ છે, પરંતુ તે કાનૂની સામગ્રીથી વંચિત છે. તેથી, જે.એલ.એફ. નો નિર્ણય કાનૂની રીતે અસ્થિર છે.

૬૯. એફ.આઇ.સી. ના તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૯ ના ઠરાવનું માત્ર અવલોકન પણ દર્શાવે છે કે સદર ઠરાવ ડૉ. કે.વી. શ્રીનિવાસ, આઇ.આર.પી. દ્વારા સબમિટ કરાયેલ રિપોર્ટ પર આધારિત છે. જો કે, રેકોર્ડ પર એવો કોઈ પુરાવો ઉપલબ્ધ નથી કે જે એ હકીકત સ્થાપિત કરે કે સદર રિપોર્ટની નકલ ઋણ લેનાર કંપનીને, અથવા અરજદારને પૂરી પાડવામાં આવી હતી. આમ, ઋણ લેનાર કંપનીને, અથવા અરજદારને, અથવા અન્ય કોઈ ડિરેક્ટરને સદર રિપોર્ટના તારણને સમજાવવા અથવા પડકારવાની તક આપવામાં આવી ન હતી. સદર રિપોર્ટની નકલ સામાવાળાઓ દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ પણ રજૂ કરવામાં

આવી નથી. તેથી, એફ.આઇ.સી. દ્વારા લેવાયેલ નિર્ણય ફરીથી પુરાવાના એક ટુકડા પર આધારિત છે, જે ક્યારેય ઋણ લેનાર કંપનીના ધ્યાન પર, અથવા અરજદારના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી, ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમની નિર્ણાયક આવશ્યકતા સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર છે. તેથી, એફ.આઇ.સી. નો તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૯ નો ઠરાવ કાનૂની રીતે અસ્થિર છે.

૭૦. ઉપર જણાવેલ કારણોસર, આ રિટ પિટિશન, આથી, નીચેના નિર્દેશો સાથે અને નીચેની શરતોમાં મંજૂર કરવામાં આવે છે:–

૭૦.૧. પ્રથમ, ઓડી અલ્ટેરમ પાર્ટેમનો સિદ્ધાંત, જે નૈસર્ગિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભાગ છે, તેને માસ્ટર સર્ક્યુલરના ખંડ ૮.૯.૪ અને ૮.૯.૫ માં વાંચવાનો છે.

૭૦.૨. બીજું, જે.એલ.એફ. દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ નો નિર્ણય, અને એફ.આઇ.સી. દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૩૧.૦૭.૨૦૧૯ નો ઠરાવ, આથી, કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે.

૭૦.૩. ત્રીજું, જે.એલ.એફ. ને બંને રિપોર્ટની નકલો, એટલે કે ફોરેન્સિક ઓડિટર રિપોર્ટ, તારીખ ૦૬.૦૪.૨૦૧૮ અને ડૉ. કે.વી. શ્રીનિવાસ, આઇ.આર.પી. દ્વારા સબમિટ કરાયેલ અનુગામી રિપોર્ટ,

અરજદારને અને ઓ.એલ. ને આપીને સુનાવણીની તક પૂરી પાડવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૭૦.૪. ચોથું, જે.એલ.એફ. ને અરજદાર અને ઓ.એલ. બંનેને ખાતાને 'ફ્રોડ' તરીકે વર્ગીકૃત કરવું જોઈએ કે નહીં તે મુદ્દે કોઈ નિર્ણય લેતા પહેલા રૂબરૂ સુનાવણીની તક પૂરી પાડવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૭૦.૫. પાંચમું, જે.એલ.એફ. દ્વારા તેનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યા પછી, એફ.આઇ.સી. ને તેનો ઠરાવ પસાર કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે જે.એલ.એફ. ના નિર્ણયની પુષ્ટિ થવી જોઈએ કે નહીં?

૭૦.૬. છેલ્લે, જે.એલ.એફ. દ્વારા આ ચુકાદાની પ્રમાણિત નકલ મળ્યાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર સદર કવાયત હાથ ધરવામાં આવશે. વધુમાં, એફ.આઇ.સી. દ્વારા અનુગામી કવાયત જે.એલ.એફ. ના નિર્ણયની તારીખથી બે મહિનાની અંદર હાથ ધરવામાં આવશે."

૨૬. જો કે, અમારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું હતું કે તેલંગાણા હાઈકોર્ટનો ઉપરોક્ત નિર્ણય હવે સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકારની વિષયવસ્તુ છે અને સુપ્રીમ કોર્ટે તારીખ ૧૫.૦૪.૨૦૨૧ નો નીચે મુજબનો હુકમ પસાર કર્યો હતો;

"વાદગ્રસ્ત હુકમની પ્રમાણિત નકલ દાખલ કરવામાંથી મુક્તિ માંગતી અરજીઓ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

નોટિસ જારી કરો.

વધુમાં, દસ્તી બજવણીની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

વિદ્વાન વકીલને આજથી ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર કાઉન્ટર એફિડેવિટ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે. ત્યારબાદ બે અઠવાડિયાની અંદર રિજોઈન્ડર એફિડેવિટ.

મંગળવાર, તારીખ ૧૩ જુલાઈ, ૨૦૨૧ ના રોજ બોર્ડની ટોચ પર સુનાવણી માટે મુકરર કરો.

દરમિયાનમાં, જોઈન્ટ લેન્ડર્સ મીટિંગ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ મિનિટ્સ/હુકમ તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૧૯ પર અમલ કરવાનો નથી. હાઈકોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું છે કે રૂબરૂ સુનાવણી આપવામાં આવે તેના પર સ્ટે આપવામાં આવે છે."

૨૭. વિદ્વાન સિંગલ જજે કોઈપણ રાહત આપવાનો ઈનકાર કરતી વખતે જે એક વધુ પાસાને ધ્યાનમાં લીધું તે એ હતું કે અપીલકર્તા દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ આવવામાં વિલંબ થયો હતો. વિદ્વાન સિંગલ જજના મતે, રકમને વર્ષ ૨૦૧૮ માં જ ફ્રોડ ખાતા તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવી હતી અને, આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન

સિંગલ જજ માટે લગભગ ત્રણ વર્ષના સમયગાળા પછી રિટ એપ્લિકેશનને ધ્યાનમાં લેવાનું કોઈ યોગ્ય કારણ ન હતું. જો કે, રિટ એપ્લિકેશનના મેમોરેન્ડમમાં એવા કથનો છે કે રિટ અરજદારોને વર્ષ ૨૦૨૧ માં જ આવી કાર્યવાહી વિશે જાણ થઈ હતી અને બેંક દ્વારા તેની એફિડેવિટ–ઇન–રિપ્લાયમાં આવા કથનોને કોઈપણ રીતે રદિયો આપવામાં આવ્યો નથી.

૨૮. સમગ્ર બાબતને ધ્યાનમાં લેતા, અમે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છીએ કે, આ તબક્કે, બેંકને સુનાવણીની તક આપવામાં આવી ન હતી તેવા કારણસર ખાતાને ફ્રોડ ખાતા તરીકે વર્ગીકૃત કરવાની બેંકની કાર્યવાહીને સીધી રીતે વખોડી કાઢવી જોઈએ નહીં. જો કે, સાથે જ, અમે અપીલકર્તાઓને બાબતના તમામ સુસંગત પાસાઓ દર્શાવતી વિગતવાર રજૂઆત બેંકને ફાઇલ કરવાની તક આપવા માંગીએ છીએ. બેંક અપેક્ષિત છે કે તે આવી રજૂઆતને અર્થપૂર્ણ રીતે જુએ અને કાયદા મુજબ તેનો નિર્ણય કરે.

૨૯. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમમાં એ હદ સુધી સુધારો કરવાની દરખાસ્ત કરીએ છીએ કે કંપનીના ડિરેક્ટર હોવાને નાતે અપીલકર્તાઓ માટે આજથી ત્રણ અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર બેંકના સક્ષમ સત્તાધિકારીને સંબોધીને વિગતવાર રજૂઆત દાખલ કરવા માટે ખુલ્લું રહેશે અને આવી રજૂઆત મળ્યા પછી, તેને બેંકના યોગ્ય સત્તાધિકારી અથવા સમિતિ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવી શકે છે અને યોગ્ય હુકમ પસાર કરીને તેના પર યોગ્ય નિર્ણય લેવામાં આવી શકે છે.

અપીલકર્તાઓને હુકમની જાણ કરવામાં આવશે. અમારા મતે, આ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા વિ. જાહ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે જે કર્યું તેની સાથે સુસંગત રહેશે.

૩૦. અમે સ્પષ્ટતા કરીએ છીએ કે બેંક દ્વારા નોંધાયેલી એફ.આઇ.આર. ના અનુસંધાનમાં કથિત ગુનાઓની તપાસ ચાલુ રાખવા માટે આ હુકમ કોઈપણ રીતે સી.બી.આઇ. ના માર્ગમાં આવશે નહીં. અપીલકર્તાઓ પણ આ હુકમનો કોઈ અયોગ્ય ફાયદો ઉઠાવશે નહીં અને સી.બી.આઇ. દ્વારા હાથ ધરાયેલી તપાસમાં કોઈપણ રીતે દખલ કરવાનો અથવા તેને નિષ્ફળ બનાવવાનો પ્રયાસ કરશે નહીં, અન્યથા આ કોર્ટ દ્વારા કડક વલણ અપનાવવામાં આવશે.

૩૧. ઉપરોક્ત સાથે, બંને અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૩૨. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, જોડાયેલી સિવિલ એપ્લિકેશનો પણ ટકી રહેતી નથી અને તે મુજબ તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તી)

(નિરાલ આર. મેહતા, ન્યાયમૂર્તી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.